

ČRIEPKY ZO ŽIVOTA LESNÉHO TYPOLÓGA

Prof. Ing. Ivan Vološčuk, DrSc, ivoloscuk@azet.sk. 059 60 Tatranská Lomnica 66.

Abstrakt.

V príspevku sa uvádzajú osobné spomienky na praktické vykonávanie typologického prieskumu na niektorých lesných hospodárskych celkoch Slovenska. Nie je to vedecká práca. Spomína sa na Lesprojekte a jednotlivé lesné hospodárskej celky, v rámci ktorých sa v dynamickej premene uskutočňoval život lesného typológa. Nie je to jediný, iba jeden z pohľadov na osobný príbeh a zážitky lesného typológa. Každý typológ mal svoje neopakovateľné príbehy, ktoré mu ostali v spomienkach. Doteraz u nás nebol opísaný a publikovaný obraz typologického prieskumu a hlavne tých, ktorí ho prakticky vykonávali.

Kľúčové slová: lesnícka typológia, spomienky, príbeh, lesné hospodárske celky

STANOVIŠTNÉ ODDELENIE LESPROJEKTY

V letnom období roku 1955 po druhom ročníku Lesníckej fakulty Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene som sa zúčastnil na povinnej praxi v Stanovištnom oddelení vtedajšej Lesprojekty vo Zvolene, ktoré viedol Dr. Ing. Dušan Randuška. V Tatranskom národnom parku sa vtedy prvý krát na Slovensku uskutočňoval typologický prieskum lesov pod vedeckou gesciou prof. Aloisa Zlatníka a prof. Josefa Pelíška z Lesníckej fakulty Vysokej školy zemédelskej (VŠZ) v Brne. Vtedy som sa prvýkrát stretol s prof. Zlatníkom, mojím neskorším školiteľom kandidátskej dizertačnej práce.

S vedúcim Stanovištného oddelenia Dr. Ing. Dušanom Randuškkom v roku 1958 po nástupe na Lesprojekte som nadviazal kolegiálny vzťah podriadeného k nadriadenému. Dozvedel som sa, že lesné inžinierstvo študoval na Lesníckej fakulte Vysokej školy zemédelskej v Brne a tam u profesora Zlatníka získal aj doktorát za prácu o švajčiarskych lesoch. Bol členom Komunistickej strany a cez svojho strýka Chudíka na Povereníctvo lesov a drevárskeho priemyslu mal silné politické zázemie. Spolupracoval tiež s Lesníckou fakultou Vysokej školy lesníckej a drevárskej vo Zvolene. Bol to sebavedomý, až hrdý človek, s dobrými odbornými znalosťami a organizačnými schopnosťami. Kolegovia ho volali „geroj“.

***

Stanovištné oddelenie Lesprojekty vo Zvolene vzniklo v roku 1950. Hlavnou úlohou Lesprojekty bolo vyhotovovanie lesných hospodárskych plánov, podľa ktorých sa vykonávala praktická lesnícka činnosť v lesných hospodárskych celkoch podľa vtedajších organizačných štruktúr lesného hospodárstva (lesné závody a polesia). Podkladom pre plánovanie boli výsledky taxácie lesov, čiže súpisu a hodnotenia existujúcich lesných porastov. V mnohých lesných porastoch však bolo zmenené drevinové zloženie v prospech monokultúr smreka (tzv. „smrekománia“). Vtedy z iniciatívy Oblastného riaditeľstva štátnych lesov a majetkov a so súhlasom Povereníctva lesov a drevárskeho priemyslu vznikla potreba preskúmania stavu porastov a určenia ich prirodzeného drevinového zloženia.

Po obhajobe doktorskej rigoróznej práce v roku 1950 Ing. Dušan Randuška na základe odporúčania profesora Zlatníka a po odsúhlasení v stranických orgánoch Lesprojekty bol poverený založiť Oddelenie všeobecného stanovištného prieskumu lesov Slovenska. Začiatkom roku 1950 sa uskutočnil výber schopných lesných inžinierov, ktorí absolvovali mesačné školenie

pod vedením vedeckých gestorov prieskumu profesora Zlatníka a profesora Pelíška. Terénne práce sa uskutočnili v rokoch 1950-1955.

Úlohou prieskumu bolo charakterizovať pôdne, klimatické a vegetačné pomery lesov podľa skupín lesných typov a skupín lesných pôd. Prieskum uskutočňovali dvaja špecialisti. Jeden sa zamerával na prieskum pôdných pomerov podľa systematiky skupín lesných pôd profesora Pelíška a druhý špecialista na prieskum rastlinných spoločenstiev – fytocenóz v Zlatníkovej systematike skupín lesných typov. Cieľom bolo určiť prirodzené drevinové zloženie lesov pre vypracovávanie lesných hospodárskych plánov. Stanovištný prieskum sa tak stal popri iných prieskumov významným podkladom pre tvorbu lesných hospodárskych plánov. Pre určovanie drevinového zloženia sa významnou súčasťou stal historický prieskum lesov podľa jednotlivých lesných regiónov.

Výsledky všeobecného stanovištného prieskumu lesov podľa Správ lesného hospodárstva boli zhrnuté v samostatných elaborátoch všeobecného prieskumu pre Správy lesného hospodárstva v Košiciach, Banskej Bystrici, Piešťanoch a Žiline. Prieskum uskutočnilo 25 mladých lesných inžinierov, prevažne absolventov Lesníckej fakulty v Košiciach, niekoľko absolventov bolo z Lesníckej fakulty v Brne a Prahe.

Typologický prieskum lesov

Po skončení všeobecného stanovištného prieskumu lesov Slovenska sa od roku 1956 začal uskutočňovať podrobný typologický prieskum, ktorého mapovacou jednotkou bol lesný typ v geobiocenologickej klasifikácii prof. Zlatníka. Lesný typ bol stanovený na základe typizácie fytocenózy a pôdných pomerov. V rokoch 1950-1955 v rámci všeobecného stanovištného prieskumu lesov skupiny lesných pôd mapoval samostatne pedológ a skupiny lesných typov samostatne fytocenológ. V lete roku 1955 po druhom ročníku štúdia na Lesníckej fakulte VŠLD vo Zvolene zúčastnil som sa v rámci študijnej praxe na polesí Podbanské ako pomocník – figurant na školení typológov vedenom profesormi Zlatníkom a Pelíškom. Pozorne som sledoval, ako prof. Zlatník a prof. Pelíšek zaškoľovali nových typológov. Terénne zápisy na vybratých pochách niekoľko týždňov uskutočňovali spoločne bývalý pedológ a fytocenológ. Po niekoľkých týždňoch každý bývalý „stanovištník“ samostatne vyhotovoval pedologický a fytocenologický zápis. Tak sa zo stanovištníkov stali typológovia.

Preškolenie bývalých stanovištníkov na typológov sa uskutočňovalo v búrlivej diskusii. S obdivom som vnímal, ako prof. Zlatník a prof. Pelíšek trpezlivo v teréne vysvetľovali odbornú terminológiu, napríklad definíciu a obsah lesného typu, typu fytocenózy, pôdneho typu, chápanie diferenciačných druhov, ich diferencialnej kombinácie apod. Živo sa diskutovalo o Sukačevovom termíne biogeocenóza a Zlatníkovom geobiocenóza. K tomu, aby sa niekto mohol stať typológom, bola potrebná dobrá znalosť rastlín, ich ekologických vlastností a vzťahu rastlín k pôdnemu prostrediu. Pozoroval som, ako starší typológovia najprv spoločne a potom samostatne vyhotovovali terénne fytocenologické a pedologické zápisy, sledoval som ich pri odoberaní pôdných vzoriek a pri taxačno-dendrometrickom meraní stromov na trvalých typologických plochách. Tieto terénne typologické práce svojou náročnosťou na samostatnosť a vysokú zodpovednosť ma natoľko zaujali, že som zatúžil raz sa stať typológom. Lákalo ma

vedieť aká fytoocenóza a pôda, aký lesný typ je na hrebeni, v doline a na svahu. Videl som, že náročnú terénnu prácu typológa môže vykonávať len fyzicky zdatný človek, ktorý, ako to vravievali starší kolegovia, musí mať „dobré nohy a dobrú hlavu“.

***

Spomínam si, že vedúci pracovnej skupiny typológov Dr. Ing. Dušan Randuška, ktorý býval v horárni na Podbansku, vozil na motorke Jawa 350 troch študentov - mňa, Karola Prašovského a Cyra Chmelka - z Tichej doliny, kde sme bývali v drevenom robotníckom baráku, do Kôprovej doliny. Ja som sedel s Karolom na predĺženom zadnom sedadle, Cyro sedel pred Randuškom na benzínovej nádrži. Našou úlohou bolo vytýčiť trasu z Kôprovej doliny na hrebeň Liptovských Kôp pre potreby Randuškovho výskumu výškovej stupňovitosti vegetácie po 50 výškových metroch. V horúcich júlových týždňoch sme každý deň vynášali vyššie a vyššie do kopca stojan, teodolit, ťahali sme pásmo a vo vzdialenosti každých 50 metrov sme sekerou do zeme zabíjali kolíky. Po dvotýždňovej práci nás Randuška navštívil na vrchole Krížnej. Posadali sme si na zem, zjedli sme suchý obed, podebatovali sme o našej práci a spustili sme sa bočnou dolinkou pred Brdárovú zvonnicu v Tichej doline. Zhodou okolností, alebo naschvál, na prašnej údolnej ceste stálo osobné auto, z ktorého vystúpil vtedajší povereník pôdohospodárstva a drevárskeho priemyslu súdruh Tupík. Bol to menší, zavalitý človek, s klobúkom na hlave, v bagančiach a v plumpkových nohaviciach. Postojačky vedľa auta sa zvitlil s Randuškom, podal nám ruky, pospytoval sa na prácu a po malej chvíli odišiel na Správu Tatranského národného parku v Tatranskej Lomnici, kde riaditeľom vtedy bol komunista Juraj Turošík, poslanec Národného zhromaždenia a priateľ Vasila Biláka. O Turošíkovi sa hovorilo, že titul inžiniera na Lesníckej fakulte VŠLD vo Zvolene získal vďaka množstvu vedier čučoriedok, brusníc a malín. Dodnes mám v mojom albume fotku zo stretnutia s povereníkom Tupíkom.

Vždy keď navštívim Kôprovú dolinu, zadívam sa na strmé svahy Krížnej v Liptovských Kopách, ktorá mi rok čo rok pripadá vyššia, strmšia a vzdialenejšia.

***

V treťom ročníku Lesníckej fakulty VŠLD nám externe prednášal prof. Dr. Ing. Ján Halaj, DrSc, ktorý pracoval v zariadení lesa na vtedajšej Lesprojekte vo Zvolene. Spomínam si, ako na začiatku zimného semestra roku 1955 prišiel do prednáškovej miestnosti menší opálený človek v lesníckej uniforme a veľmi jasne, s prehľadom a zrozumiteľne formuloval pomerne zložitú terminológiu štatistických metód, dendrometrie a hospodárskej úpravy lesa. Prednášal pokojne a matematické vzorce i základné myšlienky písal na tabuľu drobným, úhladným písmom. Spravidla som sedával v prvom rade lavíc. Zbadal som, ako sa na mňa pozerá keď som sa snažil z jeho prednášky čo najviac zapísať. Mne sa veľmi páčil jeho rukopis na tabuli a nevdojak som sa ho snažil napodobniť v mojom zošite. Na konci semestra ma požiadal o požičanie mojich rukopisných poznámok, aby vedel pripraviť otázky z predneseného predmetu. Mal som to šťastie, že ešte počas štúdií som sa s prof. Halajom stretol ako s konzultantom mojej diplomovej práce, pojednávajúcej o fytoocenózach a produkcii duba cerového (cera). Prof. Halaj vtedy pracoval na vyhotovení nových „jednotných hmotových kriviek“ (skratka JHK) pre hlavné dreviny slovenských lesov. Ich skratku JHK sme žartovne nazývali „Jankové Halajové Krivky“. Za účelom získania exaktných podkladov prof. Halaj zakladal trvalé výskumné plochy v lesných porastoch Slovenska s rozličným zastúpením drevín.

***

V štvrtom ročníku sa prof. Halaj zúčastnil so mnou a ďalším študentom druhého ročníka z Kórey, ako pomocníkom – figurantom, pri terénnom vytýčení a meraní výskumnej plochy v cerovom poraste terajšej prírodnej rezervácie Boky, neďaleko obce Budča. Obdivoval som jeho precíznosť a dôkladnosť vo vytyčovaní plochy v strmom svahu a jeho starostlivé meranie výšky a hrúbky stromov. V duchu som si kládol otázky, čo poháňa tohto vynikajúceho a uznávaného vedca v jeho práci. Jeho zodpovedný prístup k odbornej práci mi natrvalo utkvil v pamäti a bol mi vzorom pri mojich neskorších odborných prácach v rámci prieskumu prírodných pomerov lesov Slovenska. Veľmi mi imponovalo jeho skromné chovanie voči študentom, ochota pomôcť v odbornej práci a jeho duševný pokoj.

***

S týmto vynikajúcim vedcom a pedagógom som mal šťastie sa stretávať aj na spoločnom pracovisku v Lesprojekte vo Zvolene. V roku 1961, ako pracovník Typologickej pobočky Lesprojekty, som pripravil do Lesníckeho časopisu svoj prvý príspevok z produkčnej ekológie. S ohľadom na predchádzajúcu známosť poprosil som prof. Halaju o posúdenie môjho príspevku. Napriek svojej veľkej zaneprázdnenosti na príprave rastových tabuliek našiel si čas a pozval ma do svojej malej kancelárie na susednej chodbe. Poradil mi, aby som pri písaní článku nepoužíval dlhé a zložité vety a aby som si vždy predstavil, kto asi bude čítať môj príspevok. Povedal, že vyjadrovať sa v písomnom prejave treba jednoducho a krátkymi vetami. Poradil mi, ktoré vety by on napísal inak, kratšie a jednoduchšie. Jeho vysvetľovanie bolo pokojné, kolegiálne a bez povyšovania, čo svedčilo nielen o jeho neobyčajnej skromnosti a ľudskosti, ale aj o veľkosti ducha vtedy už medzinárodne uznávaného vedeckého pracovníka. Vo svojej ďalšej publikačnej činnosti som si často spomenul na túto jeho radu.

***

Naposledy som sa s prof. Halajom pracovne stretával na začiatku sedemdesiatych rokov 20. storočia, kedy mi bol pomocným školiteľom kandidátskej dizertačnej práce „*Rast a produkcia smreka v bukovej jedline na Slovensku*“. Keď som sa s ním zo Žiliny telefonicky dohodol na návšteve vo Zvolene, po príchode do jeho kancelárie v budove Lesníckeho výskumného ústavu, vždy ma veľmi srdečne privítal, odložil na kraj stola pero a svoje zápisníky, pozorne ma počúval a potom mi stručne, jasne a výstižne poradil. Keď mi v roku 1972 Okresný výbor Komunistickej strany v Žiline nedal súhlas na obhajobu mojej dizertačnej práce, prof. Halaj sa ticho zamyslel, chvíľu mlčal a potom povedal, že verí, že sa mi to raz podarí. Mal pravdu, hoci to trvalo 13 rokov.

***

Dňa 15. júla 1958 som dostal od riaditeľa Ústavu písomné oznámenie o nástupnom plate technického pracovníka pri typologickom prieskume vo výške Kčs 1.050.- s účinnosťou od 1. 7. 1958. Dňa 15. marca 1963 mi riaditeľ Ústavu pe hospodársku úpravu lesov vo Zvolene písomne oznámil, že „*Vzhľadom k novému organizačnému usporiadaniu typologického prieskumu podľa rozhodnutia Ministerstva lesného a vodného hospodárstva, podľa ktorého sa dňom 31. marca 1963 zrušuje pobočka typologického prieskumu ÚHÚL, prekladám Vás dňom 1. apríla 1963 vo funkcii samostatného inžiniera lesníckej typologie k pobočke Ústavu pre hospodársku úpravu lesov v Žiline*“.

V súvislosti s doplnerným si kvalifikácie zložením skúšky pre odborných lesných hospodárov mi s účinnosťou od 1. 11. 1964 upravili plat na čiastku brutto 1.800.- Kčs.

Dňa 11. 7. 1966 mi vedenie Ústavu písomne oznámilo, že ma dňom 1. júla 1966 preraduje na voľné miesto vedúceho inžiniera pracovnej sekcie typologického prieskumu lesa u pobočky ÚHÚL Žilina, s trvalým pracoviskom v Žiline. V tejto funkcii mi stanovili mesačný plat v čiastke 1.950.- Kčs.

V nasledujúcich rokoch mi mesačný plat upravovali každoročne. Dňa 12. 2. 1971 som mal mesačný plat 2.770.- Kčs.

***

Prvú augustovú sobotu a nedeľu 1958 som strávil vo Zvolene v budove Lesprojekty. Ráno som vstával okolo šiestej hodiny, vykonal som rannú hygienu a pripravil som si raňajky, ktoré obyčajne pozostávali z bielej kávy, pripravenej z kávového prášku bez kofeinu. Ku káve som jedol krajec chleba s maslom a medom. Čiernu kávu som vtedy ešte nepil.

V pondelok ráno okolo siedmej hodiny zamestnanci prichádzali do práce. Vo vstupnej chodbe na stole boli zošity jednotlivých oddelení, do ktorých si príslušní zamestnanci zapisovali príchod a odchod podľa hodín umiestnených na stene nad stolom. Po príchode do kancelárie si väčšina pracovníkov tradične pripravovala čiernu kávu, alebo čaj. Pracovný ruch na chodbách stíchol okolo pol ôsmej hodiny. Niektorí terénni pracovníci sa ráno zastavili v kanceláriách, ale okolo deviatej-desiatej hodiny už odchádzali do terénu.

V mojej podlhovastej kancelárii kolegovia Ďuro Vaško a Ing. Poldo Gross mali vpredu pod oknami dva vedľa seba položené písacie stoly. Ďuro Vaško bol absolventom strednej lesníckej školy v Banskej Štiavnici a Poldo Gross bol absolventom lesného inžinierstva v Brne. Každý pondelok sa obaja krátko zdržali v kancelárii a potom odišli na terénne práce.

Prvé dva týždne som venoval poznávaniu pracovného prostredia a pracovným rozhovorom s mojimi nadriadenými kolegami – s vedúcim oddelenia Dr. Ing. Dušanom Randuškom a jeho zástupcami Ing. Jánom Pitkom, Ing. Ladislavom Hančinským, Ing. Jozefom Cifrom a Ing. Jozefom Benkom. Zaujímal som sa tiež o pôdoznalecké laboratórium, kde som sa spoznal s vedúcim laboratória a s pracovníčkami, ktoré robili pôdne rozbory. Za hlavnú úlohu som vtedy považoval čo najlepšie osvojenie si širších základov z fytoecológie, pedológie a produkčného vyhodnocovania lesných typov.

V kancelárii som sa zdržal obyčajne do šiestej hodiny večer. Na večeru som chodil do bufetu vedľa malej železničnej stanice, oproti budovy Lesprojekty, v ktorom som si zajedol fazuľovú alebo kapustovú polievku, párky s horčicou a iné jednoduché jedlá. Neskoršie som si z domu doniesol gitaru a po večeri som v mojej kancelárskej ubytovni hrával a spieval tramské piesne.

***

Jeden večer ma navštívil vedúci oddelenia Dušan Randuška, počúval ma a potom začal so mnou spievať tramské piesne. Náš spev sa rozliehal po večernej chodbe a kolegovia, ktorí ostali v práci dlhšie, potom spomínali, že sme tam na treťom poschodí „zavíjali“. Dušan Randuška bol odo mňa starší o šesť rokov. V tom čase sa začal rozvádzať so ženou, ktorá pochádzala z lepšej zvolenskej meštianskej rodiny, nosila vyberané šaty a v meste bola vedúcou obchodu s hudobnou literatúrou a hudobnými nástrojmi. S Dušanom mala dvoch synov, Petra a Pavla. Keď sa Dušan rozviedol, vzal si za ženu o jedenásť rokov mladšiu študentku, s ktorou mal syna Dušana.

Dr. Ing. Dušan Randuška ma pár krát zavolať do jeho domácnosti vo Zvolene, kde sme s doprovodom gitary spolu spievali tramské piesne a jeho manželka ma obyčajne pohostila čajom a zákuskami. Kolegovia mi to zrejme aj závideli, lebo mne sa zdalo, že chovanie Dušana voči podriadeným bolo čiastočne rezervované, ba až povýšenecké. Vtedy bolo zvykom vedúcich pracovníkov udržiavať si voči podriadeným pracovníkom určitý odstup. Randuška si so mnou začal rozumieť zrejme pod vplyvom tramských nostalgických piesní, v ktorých počas rozvodového procesu nachádzal romantické uspokojenie

***

Koncom augusta 1958 ma poslali na terénne práce do obce Pruské, kde v manzardkách budovy hlavného inžiniera Lesného závodu Ing. Koubu boli ubytovaní niektorí typológovia. Keď som sa Randušku v jeho kancelárii opýtal, kde je Pruské, otočil sa ku mne a prstom pichol do veľkej mapy Československa, ktorá visela na bočnej stene. Povedal mi „*Si samostatný pracovník, všetko si nájdeš na mape a v atlase*“. Páčilo sa mi to, lebo tým mi dal na javo, že si váži samostatne konajúcich ľudí.

Na druhý deň ma na dodávke odviezli z dvora Lesprojektov do Pruského. Do auta sme naložili šesť dvojmetrových červeno-bielych hliníkových výtyčiek, štyri drevené priemerky, balík tuhej bielej taxatorskej kriedy, pár krabíc bielej latexovej farby s dvoma štetcami na značenie stromov, niekoľko balíkov papierových sačkov na odber pôdných vzoriek a iný materiál, ktorý sme potrebovali na typologické práce.

Svoju typologickú kariéru som začal na Lesnom závode Pruské v pracovnej skupine Ing. Stanislava Velbu, ktorá pozostávala z troch pracovných sekcií. V každej sekcii bolo traja-štyria pracovníci. Ing. Stano Velba sa mi od začiatku zapáčil, lebo sa mi ochotne venoval a oboznámil ma so systémom terénnych typologických prác. Spomínam si na Ing. Janka Naďa, ktorý bol dobrým kuchárom a dokázal nám uvariť aj parené buchty s lekvárom.

V manzardke budovy riaditeľa závodu boli spolu so mnou ubytovaní dvaja slobodní, o dva roky starší kolegovia z Lesníckej fakulty vo Zvolene, Ing. Ján Katreniak a Ing. Ján Grék. Na druhý deň k nám na služobnej motorke pricestoval vedúci oddelenia Dušan Randuška. V odpoľudňajších hodinách sme sa všetci zišli do zasadačky Lesného závodu, kde bolo pripravené menšie občerstvenie. Dušan Randuška ma predstavil kolegom typológom, riaditeľovi a hlavnému inžinierovi Lesného závodu. Vysvetlil im, že mojou úlohou bude vykonať dendrometrické merania na vybraných typologických plochách, ktoré na jednotlivých polesiach Lesného závodu založili typológovia. Keďže som nemal dopravný prostriedok, k porastom na jednotlivých polesiach ma kolegovia vozili na služobných motorkách. Na polesiach ma obyčajne čakali dvaja figuranti, v prázdninovom období to boli študenti, ktorí si chceli zarobiť pri prácach na polesí. Figurantov evidovalo a platilo polesie.

Z polesia k lesným porastom s typologickými plochami, na ktorých som mal vykonať dendrometrické merania, nás obyčajne odviezlo terénne vozidlo polesia. Plochy, ktoré som mal merať, boli zaznačené v lesníckej porastovej mape. V teréne som sa podľa mapy dokázal dobre orientovať a tak som každú plochu zaznačenú v mape v teréne rýchlo a bez problémov našiel. Počas jedného dňa som dokázal zmerať jednu až dve plochy. Techniku merania som ovládal ešte z čias spracovávania podkladov k mojej diplomovej práci. Niekedy sme museli z doliny peškovať k ploche aj vyše hodiny. Mal som dobrú fyzickú kondíciu a preto mi peší pohyb

s ruksakom na pleci a s priemerkou v ruke nerobil problémy. Šesť trasírok (tyčí s kovovou špičkou, zafarbené bielymi a červenými pruhmi, ktoré slúžili na dočasné označenie terénnych bodov počas meračských prác) niesli figuranti.

Každý deň ráno som si v kuchynke vedľa našej izby pripravil silnejšie raňajky a na obed do terénu som si v termostke nosil teplý čaj a v ruksaku dva krajce chleba s paštikou, niekoľko paprík, paradajok a pár jabĺk. Na večeru sme obyčajne s kolegami zašli v Pruskom do miestnej reštaurácie. Raz, pri návrate z večere sme neďaleko reštaurácie stretli pred bránou rodinného domu študentku, ktorej sa kolega opýtal, keď je tu kino. Ochotne nás informovala a kolegovia ju pozvali do kina. Bola to študentka druhého ročníka Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave a v Pruskom bola na prázdninách u starej mamy. Pamätám sa, že bola strednej postavy, mala modré oči a svetlé vlasy. Pochádzala zo Sečoviec na východnom Slovensku. Kolegovia jej povedali, že si môže pri nich zaradiť ako figurantka, aby sa prihlásila na Lesnom závode. Nespomínam si, ktorý z kolegov ju mal za figurantku, ale táto známosť sa po skončení prác na poľesí prerušila našim prechodom na iné poľesie.

***

Asi 5 kilometrov od Pruského za Váhom bolo menšie mestečko Ilava so známou veľkou väznicou. Občas sme po skončení terénnych prác zašli s Jankom Katreniakom, s ktorým som si veľmi dobre rozumel, do hostinca v Ilave, kde vtedy čapovali veľmi dobré sedem stupňové pivo, ktoré mi chutilo. Z Pruského do Ilavy a naspäť ma Janko viezol na „váze“ jeho služobného bicykla. Po niekoľkých rokoch sme na terénne práce dostali motorky ČZ 125 a neskoršie terénne vozidlo rumunskej výroby ARO – „Gáziky“.

Po poldruhamesačnej práci na Lesnom závode v Pruskom som sa presťahoval na Lesný závod v Považskej Bystrici, kde mi vedúci sekcie Ing. Zdeno Ambros vybavil spoločné ubytovanie v jednej väčšej miestnosti na prvom poschodí ubytovne strojárskych závodov. Lesný závod nemohol pre nás zabezpečiť ubytovanie vo svojich zariadeniach. Zdeno Ambrós bol pôvodom z Brna, absolvoval Lesnícku fakultu VŠZ v Brne, pracoval vo všeobecnom stanovištnom prieskume. Zoznámil som sa s ním ešte na Podbanskom v roku 1955 počas školenia typológov. Bol to nadaný typológ, veľmi snaživý pracovník, ktorý sa venoval hlavne produkčnému vyhodnoteniu lesných typov. V lesných porastoch na Lesnom závode Považská Bystrica zakladal reprezentatívne typologické plochy v ročnom predstihu pred vykonávaním podrobného mapovania lesných typov. Zo založených reprezentatívnych plôch sa počas zimných kancelárskych prác vo Zvolene vypracovávali mapovacie jednotky pre mapovanie lesných typov. Dendrometrické merania som vykonal na Zdenom určených reprezentatívnych plochách.

Každé ráno sme na ubytovni vstávali okolo pol šiestej hodiny, na dvojplatničke sme si pripravili čaj, alebo sme si zohriali mlieko, rýchlo sme sa naraňajkovali a Zdeno ma služobnou motorkou odviezol do budovy Lesného závodu Považská Bystrica, ktorá bola na severnom okraji mesta. Z Lesného závodu ma odviezli terénnym vozidlom na príslušné poľesie, kde ma čakali figuranti, ako pomocníci pri dendrometrickom meraní.

Raz, keď som sa poobede vrátil na ubytovňu, zbadal som na Zdenovom nočnom stolíku doporučenú poštovú obálku odoslanú z Okresného súdu vo Zvolene. Neskoršie som sa dozvedel, že Zdeno bol predvolaný na súdne pojednávanie, pretože sa chcel oženiť s manželkou profesora matematiky Dr. Palaja. Rozvod pani Palajovej si vyžiadal súdne pojednávanie. Profesorova

manželka bola členkou Komunistickej strany a na vtedajšej Pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici bola vedúcou Katedry marxizmu-leninizmu. Po sobáší sa im v Banskej Bystrici, kde Zdeno s manželkou býval, narodil syn.

So Zdenom som na Lesprojekte udržiaval dobré pracovné vzťahy, vážil som si ho pre jeho dôslednú vedeckú prácu, ktorú venoval ekológii pôdných jednotiek vo flyšovej oblasti Beskýd. Vtedy som mu poskytol niekoľko pôdných rozborov z typologických plôch, ktoré som založil na Hornej Orave. Rád pracoval samostatne, v pracovnom kolektíve sa nerozprával o svojom súkromnom živote. V kolektíve bol obľúbený, choval sa skromne, nefajčil a alkohol pil len s mierou. Mal som ho rád aj napriek tomu, že svoje súkromie si dôsledne chránil. Pravdepodobne preto, že všetci kolegovia vo Zvolene poznali profesora Palaja ako váženého odborníka, po zosobášení Zdena s pani Palajovou kolegovia s ním udržiavali dosť rezervované vzťahy.

***

Koncom októbra 1958 som ukončil terénne práce na Lesnom závode Považská Bystrica a vrátil som sa do Zvolena. Po návrate na Lesprojekte mi oznámili, že kanceláriu, v ktorej som mal dočasné ubytovanie, bude potrebné uvoľniť pre pracovnú kanceláriu ďalších nových pracovníkov. Písomne som požiadal vedenie Lesprojekty o pridelenie bytu, alebo možnosť ubytovania v nejakom služobnom byte vo Zvolene. Starší kolegovia bývali v služobných bytoch „Za múrami“, kde Lesprojekta mala pridelené niekoľko jednoposchodových dvoj, troj i štvorbytových murovaných domov s ovocnými záhradami. Byt som, pravda hneď nedostal, preto som si našiel ubytovanie v súkromí u jednej staršej rodiny, ktorá v bytovom činžiaku na prvom poschodí prenajímala jednu izbu so spoločnou kúpeľňou a záchodom. Hoci domáci boli celkom milí a na privítanie ma pohostili, ubytovanie so spoločnými hygienickými zariadeniami sa mi nepáčilo, ale inú možnosť som nemal. Večerný čas som trávil tak, že dvakrát v týždni som chodil do vysokoškolskej telocvične, kde s kolegami Greštiakom, Gondom a Lesíkom sme večer hrávali futbal, volejbal, alebo basketbal. Občas sme cvičili na bradlách, pri preskokoch cez kozu, koňa, alebo sme na žinenkách cvičili gymnastiku. V tom čase som sa zoznámil s trénerom juda, zapísal som sa do jeho oddielu a jeden deň v týždni som v telocvični venoval nacvičovaniu chvatov juda. Po odchode z telocvične som obyčajne zašiel na večeru do bufetu alebo do mliečneho baru na hlavnom námestí. Ráno cestou na Lesprojekte som spravidla v mliečnom bufete na námestí raňajkoval lekvárové šatôčky s kakaom.

V zamestnaní som sa plne venoval výpočtom dendrometrických meraní a štúdiu odbornej literatúry. So záujmom som preštudoval Elaboráty všeobecného stanoviskového prieskumu, v ktorých ma osobitne zaujal historický prieskum lesov v jednotlivých regiónoch. Z preštudovanej literatúry som si zapisoval do osobitných zošitov podstatné poznatky. Doma som po večeroch rád čítal svetovú beletriu, občas aj poéziu.

V kancelárii som so súhlasom vedúceho oddelenia ostával po pracovnej dobe obyčajne do šiestej hodiny. Obaja kolegovia Vaško a Gross boli ženatí, preto odchádzali domov ihneď po skončení úradnej pracovnej doby. V tichom prostredí kancelárie som plne využíval možnosť štúdia odbornej literatúry. V tom období som dostal za úlohu vypracovať charakteristiku humusových pomerov lesných pôd na Lesnom závode Pruské. Vypracované charakteristiky humusových pomerov a pôdných typov sa vedúcemu oddelenia páčili. Odbornú problematiku

som študoval z odborných kníh požičaných z veľkej knižnice Lesprojekty a z Ústrednej lesníckej a drevárskej knižnice, ktorá sídlila v budove Lesníckej fakulty VŠLD. Číslo môjho čitateľského preukazu, ktorým mám doteraz odložený, bolo 45, čiže patril som medzi prvých návštevníkov tejto celoslovenskej lesníckej knižnice.

V kancelárii sme sa s kolegami Vaškom a Grossom venovali pracovným povinnostiam a zbytočne sme sa nebavili. Kolegovia nefajčili, čo mi veľmi vyhovovalo. Ďuro Vaško dochádzal na Lesprojekt vlakom z Banskej Bystrice a na obed si nosil jedlo v dvoch šáľkach (polievku a hlavné jedlo). Cez obedňajšiu prestávku si jedlo prihrail na dvojplatničke v malej kuchynke a kým ja som bol s Poldom Grossom na obede v niektorej závodnej jedálni, on si zjedol zohriaty obed v kancelárii. Občas niektorý z kolegov doniesol v pohári z obchodu kyslú kapustu, ktorú sme mali veľmi radi. Po obede sme si všetci traja na stoličkách obrátení chrbtom k dverám zdriemli 20 minút. Potom sme sa ticho pustili do svojej práce.

Tento systém života a práce mi veľmi vyhovoval. Bol som spokojný s tým, že slobodne a cieľavedome si môžem organizovať celodenný program. V príjemnej spoločnosti kolegov som sa nikdy nenudil, naopak, bol som presvedčený, že svoj čas musím plne využiť na zvyšovanie svojich odborných vedomostí z ekológie lesa, na plnenie určených pracovných povinností a tiež na oddych formou večerného športovania, alebo prechádzky, či návštevy kina. Najradšej som čítal klasickú literatúru a odborné články potrebné pre moju prácu. Veľmi zriedkavo som navštevoval niektoré z troch zvolenských kín. V zvolenskom divadle som bol len raz. V tom období som so zvolenskými dievčatmi síce občas randil, ale nenadväzoval som vážnejšie známosti.

***

V polovici roku 1959 sa na Lesprojekte pripravovala zmena organizačnej štruktúry. Vedenie bývalého Stanovištného oddelenia riešilo aktuálne odborné problémy súvisiace s prebudovaním stanovištného oddelenia na Typologickú pobočku. Bývalý vedúci oddelenia Dr. Ing. Dušan Randuška odišiel na Lesnícku fakultu VŠLD, kde prednášal lesnícku typológiu a zastával funkciu vedúceho katedry fytoecológie a dendrológie. Bývalý vedúci tejto katedry Dr. Ing. Dezider Magic musel zo školy odísť „do výroby“ pre náboženské presvedčenie. Zamestnal sa v miestnej panelárni a neskôr ho ako výborného botanika a fytoecológa zamestnali na Typologickej pobočke Lesprojekty vo Zvolene.

Dalšia novinka sa vzťahovala na bývalého rektora VŠLD prof. JUDr. Ing. Františka Papánka. Hoci patril medzi predvojnových komunistov, pre nezhody so Základnou organizáciou Komunistickej strany musel opustiť VŠLD, pár mesiacov si hľadal zamestnanie a od 1. septembra 1959 sa stal zamestnancom Lesprojekty, Ústavu pre hospodársku úpravu lesov. S manželkou býval na Sliači v družstevnom činžiaku, v ktorom si prispôbil miestnosti kvôli svojej obrovskej knižnici a množstva rozličných predmetov, ktoré si podonášal zo zahraničných ciest. Na Lesprojekte sedel v kancelárii na prvom poschodí s prof. Dr. Ing. Jánom Halajom, DrSc. Pracoval na odbore rajonizácie, neskôr bol vedúcim odboru vyhodnocovania hospodárskych plánov a rajonizácie drevených zásob Slovenska. V rokoch 1967 -1970 pracoval ako expert FAO v Teheráne. Vtedy sme si s Igorom Míchalom s ním vymenili niekoľko listov ohľadne lesníckej tvorby krajiny. Veľmi sme si vážili, že taký známy vedecký pracovník nám listami odpovedal a poradil. Po návrate do Zvolena sa od 1. júla 1971 zamestnal na Výskumnom ústave lesného

hospodárstva vo Zvolene na oddelení lesotechnických meliorácií. Neskoršie riešil samostatnú úlohu „Predbežná rajonizácia lesov podľa prevládajúcich funkcií“. V roku 1978 publikoval knihu „Teória a prax funkčne integrovaného lesného hospodárstva“, ktorá sa stala veľmi citovanou v oblasti lesníctva a ochrany prírody. V roku 1991 ako riaditeľ Správy TANAP-u som navštívil prof. Papánka v jeho byte na Sliachi. Poukazoval mi rozličné pamiatkové predmety zo služobných ciest a potom sme v jeho veľkej pracovni debatovali o tom, ako vznikla myšlienka založiť stanovišné oddelenie na Lesprojekte a ako prof. Zlatník bol vyzvaný k zakladaniu výskumných plôch v rámci prípravy podkladov pre vyhlásenie prírodných rezervácií.

***

Na Lesprojekte vo Zvolene som sa definitívne vrátil 15. 7. 1960 po poldruha ročnej vojenčine u Prvého technického práporu, ako čierny barón z PTP. Prihlásil som sa na osobnom oddelení, kde mi obnovili služobný preukaz a poslali ma na Typologickú pobočku. Po zvítaní sa s kolegami a krátkej debata som sa šiel ubytovať do môjho bývalého jednozbového bytu „Za múrami“. V byte som všetko našiel tak, ako som to nechal pred 18 mesiacmi.

Riaditeľom Typologickej pobočky sa stal Ing. Ján Pitko. Pochádzal zo Spiša, bol členom Komunistickej strany, silne fajčil, ale cigarety si vždy rozdelil na dve časti, najprv vyfajčil jednu polovicu, neskoršie druhú. V rozhovoroch sa vyjadroval pomaly, akoby opatrne. Vedúcimi jednotlivých odborných úsekov boli: Ing. Ladislav Hančinský, CSc pre fytoecenológiu, Ing. Jozef Benko, CSc pre pedológiu, Ing. Jozef Cifra, CSc a Ing. Milan Gonda pre produkčné vyhodnocovanie lesných typov. Vedúcim Pôdoznaleckého laboratória sa bol Ing. Jozef Remenáť.

***

Na prácu v Typologickej pobočke som sa veľmi tešil. V roku 1960 sa uskutočňovala celoslovenská inventarizácia zalesňovania. Poslali ma na Hornú Oravu, kde som sa na Lesnom závode Zakamenné ubytoval v peknej interventke spolu s dvoma poslucháčmi tretieho ročníka Lesníckej fakulty VŠLD, ktorí tam boli na praxi. Práca pri inventarizácii zalesňovania ma osobitne nebavila, ale musel som ju vykonať.

Veľká obec Zakamenné na Hornej Orave sa nachádza v chudobnom poľnohospodárskom kraji. Na Lesnom závode som sa zoznámil s hlavným inžinierom Ing. Jánom Topercerom, ktorý býval s manželkou a synom v služobnej bytovke neďaleko Lesného závodu. V obci neboli veľké možnosti kultúrneho vyžitia, preto som sa s Ing. Jánom Topercerom vo voľnom čase venoval futbalu. Raz ma zavolať na obed, predstavil ma svojej manželke, ktorá pochádzala z lepšej turčianskej rodiny a ako dáma sa v Zakamennom nudila. Neskoršie sa Janko Topercer s manželkou, dvoma synmi a dcérou presťahoval na Turiec, kde v obci Necpaly sa stal vedúcim poľesia. Po roku 1974 som s ním spolupracoval na Správe CHKO Malá Fatra v Gbeľanoch, kde zastával funkciu referenta pre lesníctvo. S rodinou býval vo Vrútkach, odkiaľ dochádzal vlakom do Varína a zo železničnej stanice Varín prechádzal peši do barokového kaštieľa v Gbeľanoch.

***

V júli a auguste 1960 som uskutočnil inventarizáciu zalesňovania na troch oravských poľesiach: Zakamenné, Piľsko a Mútne. Pri práci som spolupracoval s vedúcimi jednotlivých poľesí. Zoznámil som sa nielen s pracovnými ľuďmi, ale aj so zaujímavou horskou krajinou Hornej Oravy. Dobré som si rozumel s vedúcim poľesia Mútne, so žoviálnym lesníkom Geisbacherom, ktorého volali „Gešo“.

Začiatkom septembra 1960 som pracoval na inventarizácii zalesňovania na Lesnom závode Oravský Podzámok. Ubytovali ma pod Oravským hradom v starej dvojposchodovej budove bývalého Oravského komposesorátu. Oravský hrad sa najestátne týčil na vysokom brale nad riekou Orava. V malej miestnosti boli dve rozhegané kovové postele, nočný stolík, na chodbe bol splachovací záchod a umyvárka. K izbe na prvom poschodí viedli široké staré drevené schody, ktoré pri chôdzi silno vŕzgali. Vo vedľajšej miestnosti býval starší kolega Ing. Kern, zamestnanec Výskumného ústavu lesného hospodárstva vo Zvolene, ktorý pred tým pracoval na Lesnom závode v Oravskom Podzámku ako prevádzkový inšpektor pre ťažbu a približovanie dreva. Zaoberal sa hlavne lesnými lanovkami. Večer si pravidelne vodil na izbu nejakú dievčinu. Cez tenkú drevenú stenu som v noci často počul pravidelné vŕzganie jeho postele. Z Lesného závodu sme dostali stravné lístky na obedy a večere v miestnej reštaurácii. Občas večer sme si pri pive v reštaurácii posedeli s miestnymi kolegami lesníkmi.

***

Neďaleko Oravského Podzámku bol zriadený medzinárodný turistický tábor mládeže tzv. IMCA, ktorý občas podvečer navštevovali niektorí kolegovia. Niekoľko krát odpoľudnia sme si tam zašli zahrať ping-pong. Pri tom sme sa zoznámili s ruskými dievčatmi z Moskvy. Moji kolegovia, ktorí nevedeli rusky, ma požiadali, aby som im tlmočil z ruštiny. Jedno odpoľudnie sme zašli na táborisko IMCY, ktoré bolo umiestnené na menšom ostrove v strede rieky Orava. Z hlavnej cesty sme prešli cez drevený most k areálu ihrísk a budovy IMCY, kde sa obyčajne odohrával nejaký kultúrny program. Po estráde sa začala tanečná zábava. Medzi dievčatmi z Moskvy bola aj lekárka Ella Janovskaja, pologruzínka a položidovka, menšia, počerná, s dlhšími vlasmi, ktorá sa viac venovala mne, lebo sme sa mohli priamo rozprávať po rusky. Bola milá, priateľská a inteligentná. Vedúci Komsomolu ich skupiny ju sledoval, kam večer odchádza s priateľkami Val'ou a Innou. Raz sme ich zavolali na čaj do kaviarne v Oravskom Podzámku, čo vraj im vedúci vytýkal. Moskovčanky obdivovali slobodný život našej mládeže a rozprávali mi, ako v Moskve ich prísne sleduje Komsomol. Keď sa ich pobyt v tábore po týždni skončil, odcestovali autobusom do Ružomberka. S dvoma kolegami sme na motorkách prišli za nimi a na železničnej stanici sme sa ešte porozprávali. Lúčili sa s nami so smutnými tvármi. Vedeli, že sa už nevrátia do nášho príjemného prostredia. Ellu som po niekoľkých rokoch navštívil počas služobnej cesty v Moskve, kde bývala s dcérou (bola slobodná matka) na druhom poschodí veľkého činžiačku. Zdieľala s inou rodinou spoločnú kuchyňu a tiež spoločné hygienické zariadenia na chodbe. Takýto systém bývania umožňoval sovietskym orgánom kontrolovať každú rodinu, čo robí, kde ide a s kým sa stretáva. Vtedy som pochopil, aké klamlivé informácie o živote sovietskej mládeže v „socializme“ šíria naši komunisti.

***

Po odchode Moskovčaniek som prešiel na polesie Kraľovany, kde som pokračoval v inventarizácii zalesňovania. Bývali sme v malých izbičkách jednoposchodového činžiačku Lesného závodu Oravský Podzámok, oproti železničnej stanici. Stravovali sme sa v miestnej reštaurácii. Stravné lístky nám poskytlo polesie. Prichádzala jeseň, preto sme sa snažili čo najskorej ukončiť terénne práce.

Začiatkom októbra 1960 ma preložili na inventarizáciu zalesňovania na Lesnom závode Bytča, polesie Súľov. Ubytoval som sa v izbe jednej drevenice, ktorú od majiteľky prenajal Lesný

závod. Majiteľkou domu bola staršia vdova, ktorá obývala prízemie. Raz, keď som si chcel navariť fazuľovú polievku, teta mi poradila, aby som fazuľu najprv namočil deň pred varením. Kúpil som si údené kolienko, uvaril som ho v trojlitrovom hrnci na dvojplatinčke, pridal som k nemu napučanú fazuľu a pokrájanú mrkvu. Polievka a uvarené kolienko mi veľmi chutili a vydržali mi dva dni.

Prostredie a členitá pieskovcová krajina okolo Súľova v slnečnom jesennom počasí hýrila jesennými pestrofarebnými listami buka, javorov, brezy, lipy a iných drevín. Pohľad na hory a modré nebo ma uchvacoval. Všade vládol pre dedinu typický klud a pokoj. Poobede som si vyšiel kľukatým úzkym chodníkom na prechádzku do Súľovských skál, ktoré boli vyhlásené za štátnu prírodnú rezerváciu. Vyšiel som na zrúcaniny Súľovského hradu, odkiaľ bol úchvatný výhľad na Súľovskú krajinu, sálajúcu príjemným teplom. S potešením som vnímal pestré farby zmiešaného lesa, v ktorom kontrastovala zelená farba borovic.

Práca sa pomaly končila, tešil som sa na stretnutie s kolegami, ktorých som už dávno nevidel. Niektorí z nich si stavali domy, ale ja som si v zápisníku poznamenal: *Nelamentuj nad tým, že nestaváš, veď z toho sú len starosti a márnosť*“.

***

Zo Súľova som 19. 10. 1960 prešiel na polesie Solisko, kde som s pracovníkmi Lesného závodu Liptovský Mikuláš vykonal inventarizáciu zalesňovania. Na hrebeňoch Nízkych Tatier už napadol sneh, v doline fúkal ostrý chladný vietor. Spolu s Milanom Greštiakom sme sa ubytovali v neobývanej horárni pri štetovanej ceste v strede dlhej doliny. Mlieko sme si brali od miestneho horára, ktorý býval neďaleko našej horárne. V noci bolo chladno, ale nezakúrili sme si v šporáku, pretože v izbe, v ktorej sme spali, nebola pec.

V doline vládol typický lesný pokoj. Každé ráno autobus doviezol na polesie z Partizánskej Ľupče robotníkov, ktorých horári rozdeľovali na prácu v jednotlivých bočných dolinách. Poobede ich autobus odvážal domov. Medzi typológmi sa hovorilo, že je to „zapadák“, ale mne vyhovoval. Okrem práce som vtedy len námatkovo vnímal politický a hospodársky život. Večer som chodil skoro spať, vstával som ráno okolo šiestej hodiny.

***

V jednu sobotu dopoludnia, keď som bol nakupovať v neďalekej osade Magurka, ktorá je na Slovensku najvyššie položenou osadou, chatár mi povedal, že do Kyslej cez Latiborskú hoľu je asi 2-3 hodiny pešej chôdze. Poobede okolo jednej hodiny som sa vydal z Magurky na cestu k bratovi Vasilovi, ktorý pracoval ako technik na polesív doline Kyslá. Prešiel som strminou cez starý smrekový les, potom som sa predieral hustou kosodrevinou a pod hoľou som sa musel niekoľko krát vrátiť, kým som našiel úzky chodník na Latiborskú hoľu. Na plochom vrchole hole bol všade sneh, hmla, nič som nevidel. Trochu som sa pomotal, chcel som sa vrátiť, ale potom som počkal, kým vietor odvial hmlu a odhalila okolité kopce. Bežím vpravo, ale tam sa z doliny valí hustá hmla, zas nič nevidím. Z druhej strany vietor na chvíľu odvial hmlu, bežím tam, zase nič. Po malej chvíli konečne vietor na dlhšie odvial hmlu zo sedla. Dole pod sedlom som zbadal salaš vzdialený 200-300 metrov. Zišiel som k nemu, ale bol opustený. Pustil som sa po širšom lesnom chodníku do doliny a po hodine chôdze som prišiel do osady Kyslá k Vasilovej horárni.

V nedeľu poobede som sa s Vasilovou rodinou vybral na prechádzku. Kráčali sme pomaly, ale potom som sa s nimi v doline rozlúčil a pobral som sa lesným chodníkom na Latiborskú hoľu.

Kráčal som rýchlo a po dvoch hodinách som spotený vyšiel na hoľu, odkiaľ som sa spustil do osady Magurka. Bola to pekná túra. Keď som schádzal cez starý smekový les, zbadal som v Ľupčianskej doline dve horárne. Uvedomil som si, že v jednej z nich som ubytovaný. Celú krajinu som spod Latiborskej hole vnímal ako veľký protiklad k mestskému prostrediu. V meste je hluk a zhon. Tu je klud, na oblohe večnosť, vesmír, pod hrebeňom hôr sú široké hole, po ktorých blúdi len vietor.

***

Koncom októbra 1960 mi v budove služobného domu „Za múrmi“ prideliť jednu izbu, v ktorej so mnou krátko býval Štefan Zachar, pracovník kartografického oddelenia Lesprojekty. Začiatkom novembra 1960 k nám do izby prideliť nového pracovníka typológa Ing. Igora Míchala. Vo veľkej izbe sme mali tri postele, dva stoly, menší stôl s dvojplatičkou, umývadlo a dve skrine na šaty. Asi po mesiaci sa Štefan Zachar oženil a odsťahoval sa z našej izby. Miesto neho sa k nám prisťahoval typológ Eugen Karczub, ktorý dva roky po mne skončil Lesnícku fakultu VŠLD. Bol odo mňa starší, bývalý PTP-ák, lebo jeho otec bol na Východnom Slovensku gréckokatolícky duchovný. Po dvoch rokoch sa aj on oženil a presťahoval sa do neďalekého rodinného domu. Rodinný život si veľmi pochvaľoval.

Izba, v ktorej sme bývali, bola pôvodne súčasťou prízemného štvorizbového bytu, ktorý neskoršie rozdelili na trojizbový a samostatný jednoizbový byt. Na poschodí boli dve manzardky, ktoré obývali zamestnanci Lesprojekty. V trojizbovom byte na prízemí oproti našej izbe bývala rodina Kubovčička, ktorý bol údržbárom na Lesprojekte. Pôvodne slúžili hygienické zariadenia pre všetky štyri izby v Kubovčičkovom byte. Po našom nastáovaní sa do jednej izby, vedenie Lesprojekty súhlasilo s tým, aby Kubovčič zriadil pre nás v suteréne domu, vedľa pivnice, záchod s umývadlom. Každé ráno sme teda museli prejsť z našej izby cez chodbu do suterénu, kde sme vykonávali rannú hygienu. Ja som sa zvyčajne len umyl a vykonal malú potrebu. Na veľkú potrebu som tento nevlúdny záchod využíval len výnimočne. Uprednostňoval som hygienické zariadenia na Lesprojekte.

Okolo domu bola záhrada s jabľonami, hruškami a slivkami. Ovocné stromy boli určené pre všetkých bývajúcich, ale Kubovčič tvrdil, že ovocie môže oberať len jeho rodina. Z toho občas vznikali medzi nami nedorozumenia.

***

Na Lesprojekte sme roku 1960 založili Brigádu socialistickej práce. Stal som sa jej vedúcim. Napísal som o našej Brigáde článok do Smeny, uverejnili ho. Začiatok zimy 1960 bol sychravý, daždivý. Mal som zapálené oči, čo bolo neprijemné.

Na celoslovenskej besede časopisu LES som bol odmenený ako vzorný dopisovateľ knihou „Dobytie Florencie“.

V zimných mesiacoch 1960 až do apríla 1961 som na Lesprojekte spracovával produkčné pomery lesných typov. Práca ma bavila. Plne som sa pohrúžil do štúdia odbornej literatúry zameranej na produkčné vyhodnocovanie lesných typov.

***

Na moje narodeniny 21. 1. 1961 sme sa vybrali s Igorom Míchalom a Štefanom Mihálikom na lyžovačku do Veľkej Fatry. Vlakom sme sa zo Zvolena odviezli do Harmanca a odtiaľ pešo s lyžami a rucksakmi na pleciah dolinou až na chatu pod Krížnou. Ubytovali sme sa v chladnej

miestnosti. Cez deň sme sa lyžovali, ale zistil som, že som sa precenil a lyžovanie som neovládal tak dobre, ako som si myslel. V Zápiskoch som si poznamenal „Človek si častejšie myslí o sebe dobré a lepšie veci“. Po týždni sme sa zo Zvolena vybrali na Chopok, kde sme si dobre zalyžovali. Napadol nový prašanový sneh, na ktorom sa ľahko točili zatačky. Vo Zvolene sme sa s Igorom boli lyžovať „nad Felixom“, nad plavárňou, kde bol miernejší svah.

***

Začiatkom marca 1961 som dostal poukaz ROH na rekreáciu v dňoch 6.-15. marca 1961 do zotavovne Karpátia v Starej Lesnej, vo Vysokých Tatrách. Od Štefana Mihálika som si požičal čiernu pešivanú vetrovku. Ubytovali ma najprv s dvoma staršími pánmi, ale ďalší deň som prešiel bývať k mladému Čechovi Zdenovi Mašatovi, ktorý bol technikom meliorácií v Karlových Varoch. Bol to 26. ročný blondák, ktorý plne využíval možnosti večerného života s mladými dievčatmi a vydatými ženami. Viackrát prišiel na izbu okolo polnoci, keď som už spal a s mladou ženou ma svojimi vzdychmi vyrušovali. Musel som si hlavu prikryť paplónom, aby som ich nepočul.

Lyžovali sme sa na Skalnatom plese, vo Francúzskej mulde a pod Lomnickým sedlom. Raz sme si boli posedieť v Grand hoteli Praha v Tatranskej Lomnici, kde sme sa zoznámili s nemeckými rekreantkami.

Koniec rekreácie v Tatrách v polovici marca 1961 bol poznačený častým dažďom.

***

Začiatkom apríla 1961 sme odišli do Konrádoviec, kde sme spolu s kolegami Grossom, Karczubom a Šebeňom na typologických plochách vykonávali dendrometrické merania. Ubytovali nás v telocvični obecnej školy. Večer všade vládol nerušený pokoj a kľud.

V dňoch 17. - 22. 4. 1961 som sa zúčastnil na typologickom školení na chate piesockých železiarní na Táloch. V zápiskoch som si poznačil, že sa tam zbytočne veľa a nepodstatného rozprávalo. Na záverečnom posedení sa tradične pil tvrdý alkohol, ja som pil len trochu vína.

Po návrate do Zvolena sme v jednu sobotu navštívili družobné Jednotné roľnícke družstvo v Čekanovciach. Z Lesprojekty nás tam odviezli autami, po práci s kompostom bola v zasadačke družstva gulášová večera s hlučným posedením a množstvom tvrdého alkoholu. Náš ústredný riaditeľ Ing. Vlado Bortel, ktorý pochádzal z Hnúšte, sa opil do nemoty, museli ho do služobného auta naložiť dvaja chlapi.

***

Terénne práce v roku 1961 patrili medzi moje najkrajšie. Pracoval som v lesoch Lesného závodu Predajná v Nízkyh Tatrách, v pracovnej sekcii, ktorú viedol Ing. Milan Greštiak. V sekcii pracovali ešte Ing. Julo Lesík a Ing. Milan Gonda. Traja starší kolegovia absolvovali Lesnícku fakultu VŠLD vo Zvolene v roku 1952. Pri rozdeľovaní práce vo Zvolene som sa s vedúcim sekcii Ing. Greštiakom dohodol, že ja budem bývať u môjho brata Vasila na poľsi Kyslá v závere dlhej Jasenskej doliny pod Latiborskou hoľou, kde pracoval ako technik poľsia a mal pridelenú služobnú horáreň. Kolegovia sa ubytovali v poľovníckej chate v závere Lomnistej doliny pod hrebeňom Chabenca. Ja som sa ubytoval v manzardke Vasilovej drevenej horárne. Horáreň bola postavená na miernom návrší nad potokom, v ktorom som sa zvykol ráno umývať. K horárni patrila aj hospodárska časť, pozostávajúca z chlieva, stodoly, kurinca a ohrady pre hydinu.

Lesný závod sídlil v starej murovanej budove kašielika v obci Predajná. Riaditeľom závodu bol prípravár Ing. Mikuláš Tajboš, rodák zo Šumiaca. Z obce Predajná viedla na polesie Kyslá vedľa bystrého potoka v dlhej Jasenskej doline štrkovitá a kľukatá lesná cesta. Mal som pridelenú služobnú motorku ČZ 150 s elektromagnetickým zapalovaním, ktorá sa občas pri dlhšom stúpaní do kopca prehriala a vtedy som musel zastať a počkať, kým motor vychladne. Obyčajne v sobotu som sa na motorke vracal na Lesprojekte do Zvolena, kde som si vybavil poštu. Keď som sa v pondelok zo Zvolena vracal na Kyslú a vnoril som sa do úzkej a vlhkej Jasenskej doliny, ovanula ma príjemná korenistá vôňa deväťsilov, ktoré lemovali brehy potoka s jelšami.

Z polesia mi prideliť za figuranta 33. ročného Štefanka, ktorý dochádzal na týždňovku z južného Slovenska. Ubytovaný bol v robotníckom baráku. Bol to tichý a v práci veľmi snaživý muž. Nebol ženatý. Mal som ho rád.

V jeden slnečný augustový deň som sa s rodičmi, ktorí prišli navštíviť Vasila, vybrali na Latiborskú hoľu, kde bol známy salaš. Keď sme po troch hodinách stúpania vyšli na široké pastviny Latiborskej hole, pred nami sa rozprestrel hlavný hrebeň Nízkyh Tatier. Pod hrebeňom vedľa prameňa bol vybudovaný nízky drevený salaš s veľkým košiarom pre ovce. Mohutný ovčiarsky pes „čuvač“ nás privítal dlhým brechotom. Z koliby vyšiel mohutný chlap v súkenných nohaviciach a klobúkom na hlave, pozdravil sa s Vasilom, privítal nás a pohostil nás chladenou „bačovskou“ kyslou žinčicou. Bača bol z Horehronia, kožený opasok na nohaviciach mal vzadu spustený až po stehná, ako to bolo zvykom na Horehroní. Nazreli sme do vnútra salaša, kde nad stále horiacim ohňom bol zavesený veľký kotol s vodou. Posedeli sme si na lavici pred salašom asi pol hodiny, potom sme s oteckom vystúpili na široký hlavný hrebeň Latiborskej hole, odkiaľ bol krásny výhľad na Liptovskú kotlinu a Liptovské Tatry. Poobede sme pomaly zišli do Kyslej. Od baču sme si doniesli kilo ovčieho syra.

V auguste 1961 brat Vasil prešiel pracovať na Lesný závod Beňuš, kde zastával funkciu referenta pre pestovanie lesa. Od Lesného závodu dostal trojizbový byt v dvojdomo nad hlavnou cestou vedúcou z Brezna do Červenej skaly. V susednom byte dvojdomu býval zamestnanec Lesného závodu, ktorý bol „eštébákom“ a mal sledovať Vasila, či nevyvíja náboženskú činnosť.

Vasilovi sa práca na Lesnom závode Beňuš veľmi páčila. Založil veľkú lesnú škôlku, v ktorej používal najnovšie technologické postupy s moderným strojovým vybavením. V celoslovenskom meradle sa jeho lesná škôlka stala vzorovým objektom, ktorý obdivovala široká lesnícka verejnosť. Vtedy sa Vasil začal pripravovať na vedeckú aspirantúru. Pomohol som mu založiť typologické plochy na vybratých plochách polesia Beňuš, ale prácu nedokončil, lebo z Krajského národného výboru v Banskej Bystrici mu oznámili, že mu neodporúčajú pokračovať v aspirantskej práci.

Počas terénnych prác som si nechal narásť bradu. Za opaskom som nosil v pekne vyrezávanom puzdre dýku, ktorú som občas používal pri odbere zeminy z pôdnej sondy do papierového sačku. Raz pri mapovaní lesov v južnej časti polesia som si motorku odstavil v húštine nad Hronom a vydiapal som sa strmým svahom do starej bukovej hory, kde som založil plochu. Vykopal som hlbokú sondu, z ktorej som do štyroch papierových sačkov odobral zeminu, vyhotovil som fytoecologický zápis a počas oddychu som si zajedol desiatu. Začali sa hromadiť dažďové oblaky, preto som do ruksaku naložil pôdne vzorky, pršiplášť a utekal som

dole k motorke. Stihol som prísť do Kyslej ešte pred dažďom. Pri vybaľovaní pôdnych vzoriek som zistil, že dýku som si zabudol pri pôdnej sonde v bukovom lese. Sonda bola ďaleko a v hustom daždi sa mi nechcelo ísť pre dýku. Neskôr som si kúpil novú dýku, ale vždy keď som prechádzal po ceste za obcou Predajná, pozeral som sa na starý bukový les pod hrebeňom vysokého kopca, v ktorom pri vykopanej pôdnej sonde bola v zemi zapichnutá moja dýka.

Lesy pod Latiborskou hoľou mali pomerne prirodzené zastúpenie drevín. Typologické zápisy som vyhotovoval v zmiešaných bukovo-jedľovo-javorových porastoch. Okolité lesy boli sprístupnené premyslenou sieťou lesných chodníkov. Raz, keď som schádzal po chodníku do bočnej doliny, zrazu som zbadal, že za serpentínou na chodníku leží starší chlap, ktorý spal. V porastoch pod chodníkom sa pásala jalovina. Zobudil som ho a dal som sa s ním do reči. Vysvitlo, že je to bývalý notár z Oravy, ktorého pre protisocialistické názory prepustili zo služby. Našiel si zamestnanie na polesí Kyslá a pretože nemal skúsenosti z práce v lese, zamestnali ho ako pastiera jaloviny miestnych horárov. Po dlhšej debata mi vysvetlil, že počas služby na Orave napísal pod pseudonymom niekoľko náboženských kníh. Po niekoľkých dňoch mi doniesol dve brožované knihy, ktoré som si so záujmom prečítal. Nemali veľkú literárnu hodnotu, ale verne prezentovali jeho svetonázor.

Jeseň na Kyslej bola nádherná. V zápisníku som si dňa 7. októbra 1961 zapísal: „*Jeseň je čarokrásna doba. Prichádza ako nevesta ozdobená do pestrofarebných šiat. Rána sú jasné, cez deň je teplo, v noci sú mrazy. V celej doline je revačka jeleňov. Občas duje vietor, obloha je zamračená, vo vzduchu poletujú žlté, hnedé a zelené listy stromov. Hory šumia svoju jesennú pieseň, melancholickú a tesklivú...*“. Bolo to obdobie, kedy som skončil svoju známosť so študentkou medicíny v Brne. Známosť sa skoro skončila, pretože pri svojej práci lesného typológa som sa mohol venovať diečatám len veľmi zriedkavo.

Spomienky na moje terénne práce v pralesových porastoch polesia na Kyslej patria medzi najkrajšie. Raňajky a večere mi pripravovala švagriná, na obed som si nosieval v ruksaku čaj a varené jedlo v hliníkovej podlhovastej nádobe, ktoré som si zohrieval pri obedňajšom ohníku. Niekedy sme s figurantom zbierali huby, maliny, čučoriedky a brusnice. Na polesí som pomáhal pri sušení a zvoze sena do stodoly. Občas som podojil kravu, nakáľal bukové drevo, zahral na gitare a veľa som čítal svetovú literatúru.

***

Kancelárske práce v zimných mesiacoch 1961-1962 ubehli veľmi rýchlo. Spracovávanie niektorých statí typologického prieskumu ma veľmi uspokojovalo. Veľa som študoval odbornú literatúru a po večeroch som čítal domácu i svetovú beletriu i poéziu. Na rodokapsy, mayovky a verneovky som už nemal čas. V tom čase pri jednom rozhovore mi profesor Zachar sľúbil miesto pedológa na Výskumnom ústave lesného hospodárstva, ale po oboznámení sa s mojim kádrovým materiálom k tomu nikdy nedošlo.

V tom období sme textové state typologického prieskumu a výpočet dendrometrických veličín mohli uskutočňovať len ručným písaním. Text odborných statí, ktoré „na čisto“ prepisovali pisárky na písacom stroji, som písal ručne ceruzkou.

***

V máji 1961 som sa prihlásil na štúdium Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Chcel som si prehĺbiť vedomosti z botaniky. Na pohovore v Bratislave mi

odporučili, aby som si prehľboval odborné vedomosti na svojom pracovisku. Na štúdium ma neprijali hlavne pre negatívny posudok vedenia Lesprojektu. V kádrovom posudku, ktorý vedenie Lesprojektu poslalo na Dekanát Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského dňa 5. 6. 1961 sa uvádza, že na štúdium ma neodporúčajú. Samozrejme, vedenie Prírodovedeckej fakulty UK muselo vziať do úvahy stanovisko vedenia Lesprojektu. O tomto posudku som sa dozvedel až po roku 1990. Na Lesprojekte som v práci dosahoval veľmi dobré odborné výsledky a ako vtedy bolo vo zvyku, veľmi aktívne som sa zapojil do socialistickej súťaže a stal som sa vedúcim brigády socialistickej práce.

***

V Kvalifikačnom liste za rok 1961 ma vedenie Typologickej pobočky (vedúcim bol Ing. Ján Pitko) hodnotilo takto: *„Jeho odborné znalosti sú na žiaducej úrovni a zodpovedajú vysokoškolskému vzdelaniu. Pracuje s dobrou kvalitou a v práci je veľmi snaživý. Prácu si vie dobre organizovať, je iniciatívny, samostatný a rozhodný. Prejavuje mimoriadnu snahu pracovať dobre, je vynaliezavý a venuje značnú pozornosť, aby nazbieral čo najviac poznatkov a skúseností od starších pracovníkov. Pre zvyšovanie svojich znalostí pomerne intenzívne využíva aj individuálne štúdium. Nadobudnuté vedomosti uplatňuje v každodennej práci. V práci je vytrvalý, húževnatý, bystrý, pomerne dosť obetavý. Využíva hospodárne pracovnú dobu, pracuje hospodárne a úlohy plní spravidla predčasne. Pri väčšej skromnosti a dôslednosti mohol by dosahovať v práci ešte lepších výsledkov. Je schopný plniť aj náročnejšie úlohy“.* Toto hodnotenie som podpísal 14. novembra 1962.

***

Terénne typologické práce v roku 1962 som vykonával na Lesnom závode Švedlár. Ubytovanie sme boli najprv v manzardke budovy hlavného inžiniera, neskôr sme nám zo Zvolene dopravili maringótku, v ktorej sme bývali traja – ja, Karczub a Šebeň. Práca bola veľmi zaujímavá až romantická. Celé Slovenské Rudohorie bolo známou baníckou oblasťou. Takmer v každej doline sa nachádzali haldy hlušiny po baníckej činnosti. Nezabudnuteľné sú výstupy na rozľahlé hole Minčola, na Zlatý stôl s pralesovitými jedlinami, na Surovec so smrekovými pralesmi a na návštevu kúpeľov Štós, ku ktorým sme sa dostali cez dlhý banský tunel.

Jednu sobotu som s Karczubom a Šebeňom vystúpil na Volovec. V chate pod vrcholom Volovca sme obedovali kapustovú polievku a segedínsky guláš s knedľou. Chatár mal malého somárika, na ktorom pravdepodobne nosil náklad z Rožňavy. Mám odloženú fotku so somárikom.

***

Výhodou našej maringótky bolo, že sme sa mohli podľa potreby presťahovať do každej dlhšej doliny k blízkosti potoka, alebo pitnej vody. Raňajky sme si varili na dvojplatičke, pitnú vodu a vodu na varenie sme mali vo vedrách, so sebou sme mali poľovnícke pušky jednak kvôli bezpečnosti a hlavne pre dobrodružstvo. Ráno sme sa umývali buď v potoku, alebo v lavóri pred maringótkou. Všetci traja sme mali brady, do dolín sme sa dopravovali na motorke JAWE 250 a po večeroch sme si pri plynovej lampe čítali knihy, alebo odbornú literatúru. Miro Šebeň s Eugenom Karczubom občas navštívili tanečné zábavy v kultúrnych domoch niektorých blízkych obcí. Mňa tieto radovanky nebavili. Radšej som vysedával pred maringótkou, pozoroval som hviezdy a rozmýšľal som o knihách, ktoré som prečítal. Napríklad, zaujala ma

kniha Mináča „*Nikdy nie si sama*“. Rád som čítal knihy Tolstého, Dostojevského, Hemingway, Rollanda a iných svetových klasikov. Mayovky a Verneovky som čítal už len zriedkavo.

***

Keď nám z polesia nemohli dať za figuranta chlapca, súhlasili sme aj s dievčatmi. Raz mi z polesia Švedlár dali za figurantku mladú Cigánku. Keď vykopala sondu, nožom som očistil prednú stenu sondy, sadol som si na porisko motyky a začal som opisovať pôdny profil. Nebo sa zamračilo a schýľovalo sa k dažďu. Ponáhľal som sa, aby som ešte pred dažďom stihol urobiť fytoecologický zápis. Počas obedňajšej prestávky tesne pred dažďom, som na malej čistinke založil ohník, upiekol som si slaninku a pozoroval som Cigánku, ako pomaly jedla žemľu so salámou a pritom sa uprene dívala do ohňa, ako by ju čaroval. Vtedy som si spomenul na poviedku ruského spisovateľa (asi Čechova, alebo Puškina) o tom, ako Cigáni obľubujú oheň. Začalo mierne poprchávať, sadol som si vedľa Cigánky, ktorá sa ku mne pritúlila, lebo sa schladilo. Vybral som z ruksaka pršiplášť, ktorým sme sa prikryli. Cigánka sa naďalej uprene dívala do ohňa.

***

Terénne práce na Lesnom závode Švedlár sme skončili 3. 11. 1962. Motorkami sme doprevádzali maringótku, ktorú nám nákladným autom sťahovali do Zvolena. Na Lesprojekte sa začal kolotoč kancelárskych prác. V izbe „Za múrami“ si každý z nás zariadil svoj kútik, cítili sme sa tam dobre. Kúpil som si skriňu s gramafónom.

Vo Zvolene sa začali ukazovať možnosti nástupu do zamestnania na Výskumný ústav lesného hospodárstva. Prof. Halaj mi to niekoľko krát navrhol, ale riaditeľ ústavu prof. Dušan Zachar sa nevyjadril jednoznačne. Problém bol s bytom. Môj nástup na tento ústav sa nikdy neuskutočnil.

***

V máji až októbri 1963 sme vykonávali terénne typologické práce na Lesnom závode Levice, najprv na polesí Kováčovské kopce a neskôršie na ďalších polesiach. Kováčovské kopce tvorili výraznú vulkanickú dominantu nad ľavým brehom Dunaja. V sekcii so mnou pracovali Mihálik, Grék a Katreniak. Prvé tri mesiace sme mapovali dubové a agátové lesy Lesného hospodárskeho celku Štúrovo, potom sme prešli do okolia Levíc neďaleko osady s minerálnou vodou Santovka. Vedúcim sekcie bol kolega Mihálik. Všetci sme boli slobodní. Na terénne práce sme mali pridelené dve motorky.

Vedúcim polesia na Kováčovských kopcoch bol územčistý horár, ktorý bol, ako prevážna časť zamestnancov jeho polesia, maďarskej národnosti. Z našej sekcie som len ja ovládal maďarčinu, čo vedúci polesia prijal so sympatiami. Ubytovaní sme boli v murovanej poľovníckej chate v bočnej dolinke, asi 300 m od pobrežia Dunaja. Každý večer po práci sme sa museli dôkladne umyť buď v Dunaji, alebo v lavóre, pretože v dubových lesoch bolo mnoho kliešťov. V chate bola menšia kuchynka a dve izbičky. V každej miestnosti boli dve železné postele s tvrdými matracmi. Na služobných motorkách sme občas zašli do Štúrova, kde na piesočnatom brehu Dunaja bola miestna pláž. Z brehu sa nám zdalo, že voda v Dunaji tečie pomaly, ale potom sme zistili, že tok vody je pomerne rýchly. Keď sme sa ponorili do studenej vody Dunaja, po prúde sa nám ľahko plávalo, lebo voda nás rýchlo unášala. Proti prúdu sa nám ťažšie plávalo, preto sme z vody vystúpili a peši sme sa po brehu vrátili na pláž. Kolegovia sa

rýchlo zoznámili s miestnymi dievčatami, s ktorými si dohovárali rande. Ja som vtedy neprejavoval záujem o dievčatá.

Asi v polovici terénnych prác sme všetci dostali horúčku a bolesti hlavy. Odviezli sme sa k miestnemu doktorovi v Štúrove, ktorý po prehliadke konštatoval, že pôvodom choroby sú kliešte. Celý týždeň sme museli navštíviť jeho ambulancia, kde nám dával silné injekcie proti encefalitíde. Po týždni sme sa vyliečili a pokračovali sme v terénnych prácach, ale každý večer sme si dôkladne prezerali celé telo, či na ňom nemáme kliešte. Raz večer som narátal na sebe 12 kliešťov.

***

V lete 1963 Lesprojekta dostala zahraničný rekreačný poukaz ROH na Balaton v Maďarsku. Bol som vedúcim Brigády socialistickej práce a keďže poukaz bol len pre jednu osobu, vedenie Typologickej sekcie ma odmenilo udelením tohto poukazu. V jednu sobotu doobedu asi 40 účastníkov zájazdu nasadlo vo Zvolene do autobusu a odviezlo sa do Budapešti. Ubytovali sme sa na dve noci v hoteli Astória. Večer sme si prezreli Budapešť a na druhý deň sme sa povozili loďou po Dunaji. Stravovanie sme mali zabezpečené v reštaurácii hotela Astória. Po večeri sme sa počas prechádzky na brehu Dunaja porozprávali s niekoľkými maďarskými dievčatami, ktoré nás pozývali do kaviarne, ale my sme sa museli vrátiť k našej spoločnosti v Astórii.

Do Balatonlelle sme sa odviezli na druhý deň dopoludnia. Ubytovali nás na brehu jazera v rekreačnom hoteli s názvom Prvý máj. Tam som sa zoznámil s mojou manželkou Šarlotkou Konczovou, ktorá po skončení tretej triedy Gymnázia v Budapešti cez prázdniny si zarábala predajom suvenírov v malom stánku na brehu jazera. Po raňajkách som za slnečného dopoludnia zbadal pri suvenírovom stánku mladé opálené dievča v tepláčkoch, s tmavými vlasmi a modrými očami. S úžasom som sa zahľadel do jej krásnych očí, vyžarujúcich nehu a lásku a v duchu som si povedal, že takéto dievča by som chcel mať za manželku. Moje vnútorné rozhodnutie bolo pevné a neustúpil som od neho. Pred odchodom do Žliny som si chcel od Šarlotky kúpiť nejaký spomienkový predmet. Darovala mi malého čierneho psíka s červenými očkami a povedala „*Keď prestaneš na mňa myslieť, tento psík zabreše*“. Ani raz však nezabrechal.

Na konci nášho rekreačného pobytu som povedal jej rodičom, že mám vážny záujem o ich dcéru a že by som si s ňou chcel dopisovať a či by súhlasili, aby som ju navštívil Budapešti. Jej otec, solidný pán, zamestnaný na riaditeľstve odborových rekreačných zariadení v Balatonföldvári, a tiež milá a príjemná matka, bufetárka v reštaurácii hotela, nemali námietky. Netušili, že moje rozhodnutie vyústí do sobáša, ktorý sa uskutočnil v Balatonlelle dňa 19. 9. 1964.

***

Dňa 14. 7. 1963 sme mali vo Zvolene stretnutie vysokoškolákov po piatich rokoch od absolvovania Lesníckej fakulty VŠLD. Stretli sme sa v piatok večer v bare hotela Poľana. V sobotu doobeda sme mali stretnutie s dekanom Lesníckej fakulty prof. Rudolfom Šálym. Poobede sme odišli do Kováčovej, kde sme v reštaurácii povečerali a ostali sme tam do druhej hodiny po polnoci. Boli sme unavení a nálada nebola príliš veselá, skôr smutná. Okolo polnoci väčšina spolužiakov s manželkami driemala. Len Janko Végšő – Öči, Karol Prašovský a ja sme spievali. Spolužiaci sa chválili, aké funkcie zastávajú a aké majú platy. Ja som mal najmenší plat. Kto mal dobré miesto, chválil socialistické zriadenie. Ja som sa „pochválil“ tým, že som

vojenčinu slúžil u „pétépákov“. Zo stretnutia som odišiel so zmiešanými pocitmi. Rozmýšľal som o tom, aká „nespravodlivosť“ vládne v našom štáte, keď sa človek nehodnotí podľa odborných znalostí, ale podľa kritérií triedneho boja a diktatúry proletariátu.

***

Po skončení prieskumu lesov Kováčovských kopcov sme sa koncom augusta 1963 presťahovali do okolia osady Santovka, kde sme sa s Katreniakom a Grékom ubytovali v dvoch izbách väčšej murovanej chaty, ktorú zamestnanci Lesného závodu Levice využívali na víkendovú rekreáciu. Okolo chaty bol riedky lesík, z ktorého sme večer často počuli kokrhanie bažantov. Zistili sme, že bažanty si zvykli večer sadieť na stromy okolo chaty. Keď počas týždňa v chate neboli prítomní hostia, Janko Katreniak dvakrát ulovil svojou poľovníckou puškou (mal trojáka) bažanty, z ktorých sme si pripravili dobrú večeru.

V okolitých dubovo-hrbových lesoch bolo pomerne veľa diviacej zveri. Janko Katreniak dostal z Lesného závodu Levice povolenie na odstrel diviaka. V jeden podvečer sa mu podarilo uloviť statného diviaka, ktorého mäso sme rozdelili do dvoch veľkých ruksakov a na druhý deň sme na Jankovej motorke odišli do Nesvad. Mäso z diviaka mamička vypražila a „zadunstovala“ do sedem decových sklenených pohárov. Polovicu fliaš zobral Janko Katreniak a druhú polovicu som postupne spotreboval na vonkajších prácach.

Po skončení terénnych prác začiatkom novembra 1963 sme sa vrátili na Lesprojektu do Zvolena. Kancelárske práce spočívali vo vyhodnocovaní zápisového materiálu a charakteristike lesných typov Lesného závodu Levice. Táto práca bola zaujímavá a plne ma uspokojovala. Na záver kancelárskych prác som v lesníckom časopise Les publikoval článok o lesných typoch Kováčovských kopcov.

***

Rok 1963 bol pre typológov významný tým, že sa Typologická pobočka vo Zvolene zrušila a jednotlivé typologické sekcie boli pridelené na taxačné pobočky Lesprojekty. Mňa a troch slobodných kolegov (Mihálik, Grék, Katreniak) preložili na pobočku v Žiline.

Kaď nás nákladné auto doviezlo zo Zvolena do Žiliny, ubytovali sme sa v jednej kancelárii na prvom poschodí novej budovy pobočky, na Ulici pri Rajčianke. Pobočka pre nás nemala pripravené iné ubytovanie. S Jankom Katreniakom som sa nasťahoval do kancelárie, ktorú sme si upravili na bývanie. Pobočka sa v roku 1962 presťahovala do Žiliny z malej obce Turček na hornom konci Turčianskej kotliny. Rodiny zariadených dostali služobné byty. Na prízemí novej budovy pobočky dostal Ing. Adamec dvojizbový byt a Ing. Krautschneider trojizbový byt. Riaditeľ, hlavný inžinier a niektorí vedúci pracovníci dostali služobné byty na lokalite Bôrik. Janko Grék dostal jednoizbovú manzardku na prvom poschodí budovy Lesprojekty.

Mesto Žilina mi pripadalo krajšie, ako Zvolen.

***

Začiatkom roku 1964 som sa so súhlasom vedenia pobočky Lesprojekty prihlásil na skúšku pre odborných lesných hospodárov. Odbor lesného a vodného hospodárstva Stredoslovenského krajského národného výboru v Banskej Bystrici ma začiatkom júla 1964 pozval na skúšky, ktoré pozostávali z praktickej skúšky v teréne a z teoretickej skúšky v kancelárii. Terénne skúšanie sa uskutočnilo v lesoch lesného hospodárskeho celku Banská Bystrica. V priebehu týždňa nás šesť členná skúšobná komisia preskúšala z praktických ukážok pestovania lesa, ochrany lesa, ťažby

a približovania dreva a z hospodárskej úpravy lesa. Predsedom skúšobnej komisie bol Ing. Cyro Valaštan z Martina, s ktorým som sa poznal ako typológ zo základných protokolov k vypracovávaniu lesných hospodárskych plánov. Pre kolegov z lesnej prevádzky bola postrachom skúška z hospodárskej úpravy lesa u Ing. Petra Andrišina, ktorý bol mojím príbuzným z Podkarpatskej Rusi a v tom čase bol hlavným inžinierom na pobočke Lesprojekty v Piešťanoch. Pre mňa, ako zamestnanca Lesprojekty, táto disciplína nebola postrachom. Po skončení praktických a teoretických skúšok som dňa 4. júla 1964 dostal vysvedčenie s dobrým prospechom.

***

Počas terénnych prác na polesí Podbanské na jeseň 1964 som sa so Šarlotkou ubytoval u rodiny Dzuriakovcov vo Vavrišove. Bývali sme v samostatnej izbe. Na raňajky nám teta Dzuriaková pripravovala praženicu, mlieko a chlieb s maslom. Raz nás v lese prekvapil dlho trvajúci hustý dážď. Nepomohli nám pršiplášte a tak sme celí premočení zabehli do jednej drevenice, v ktorej nás prichýlila staršia teta. Šarlotke ponúkla na prezlečenie ľanovú košelu. Asi po dvoch hodinách prestalo pršať. Keď sme prišli do Dzuriakov, Šarlotka pri prezliekaní zbadala, že sa jej po celom tele objavili drobné pupence, ako alergia na ľanovú košeľu. Na druhý deň sme navštívili lekára v Liptovskom Hrádku, ktorý dal Šarlotke injekciu a predpísal jej nejaké lieky.

Po dvoch týždňoch sme sa koncom septembra 1964 premiestnili na JAWE 250 z Vavrišova do Jánskej doliny. Oblečení sme boli do teplých šiat. Na konci dlhej krasovej doliny v lokalite Bystrá bola veľká drevená horáreň. Ubytovali sme sa na prvom poschodí v samostatnej miestnosti. V ďalších izbách býval kolega Janko Grék a formálne aj dvaja kolegovia z Liptovského Mikuláša, ktorí však denne dochádzali domov. Na prízemí vedľa kuchyne bola menšia kancelária vedúceho polesia Vlada Vančuru. V malej kuchyni si pripravovali stravu dvaja horári – Helebrant a Roth, ktorí do Jánskej doliny denne peši dochádzali z Vyšnej Bôce. V tejto horárni Šarlotka prvý krát videla, ako sa varia halušky s bryndzou.

Jedno ráno horár Hellebrant sa starostlivo oholil, pred zrkadlom si založil na hlavu lesnícku brigadirku, očistil zemiaky, postrúhal ich, pridal múku a soľ a z dreveného lopára opakom noža hádzal do horúcej vody pripravené haluškové cesto. Po uvarení halušky precedil na veľkom site, pridal do nich bryndzu a osobitne usmažil slaninu. Hnedé škvarky s masťou nalial na halušky zmiešané s bryndzou a podával ich na tanieri. Celý tento proces Šarlotka sledovala veľmi pozorne. Obom horárom zase imponovalo, že ich obdivuje mladá žena inžiniera.

Pri terénnych typologických prácach mi formálne pomáhala Šarlotka ako figurantka pri kopaní pôdnych sond. V skutočnosti som si sondy sám vykopal. Z polesia ju platili ako moju figurantku. Obyčajne raz v týždni vedúci polesia nás prišiel navštíviť na motorke z Liptovského Jána. Spomínam si, že raz nám doniesol údenú klobásu z diviny, pokúsil sa so Šarlotkou nadviazať rozhovor, ale nerozumeli si, lebo vtedy ešte Šarlotka nevedela po slovensky a polesný zase nevedel po maďarsky. V lesných tíšiniach Jánskej doliny som prvý krát v lese videl rysa, ako opatrne kráčal a pozoroval okolie. Počkal som, kým popred mňa prešiel, potom som pokračoval v typologických prácach.

***

Niekoľko dní pred skončením terénnych prác v Jánskej doline mi riaditeľ pobočky oznámil, že rokuje s Pozemnými stavbami o možnosti priedelenia jednej garsónky pre mňa. Moje dovtedajšie

ubytovanie v kancelárii na druhom poschodí budovy Lesprojekty nevyhovovalo ani mne, ani vedeniu pobočky. Zhodou okolností vtedy Janko Katreniak oznámil vedeniu pobočky, že sa chystá oženiť so zdravotnou sestrou vo Zvolene. Po presťahovaní do Zvolena sa neskôršie zamestnal na Výskumnom ústave lesného hospodárstva.

Naša pobočka Lesprojekty mala od Okresného stavebného bytového družstva v Žiline sľúbené dva družstevné stabilizačné byty, ktoré však najprv musela prideliť podľa schváleného poradia svojim starším pracovníkom. Kolegovi Ing. Vladovi Káčerovi sa podarilo tesne pred našim definitívnym príchodom z vonkajších prác vybaviť u Pozemných stavieb pridelenie jednoizbovej garsonky na prízemí činžiaku Pozemných stavieb. V garsónke bola menšia vchodová predizba, z ktorej sa vchádzalo jednak do kúpeľne s vaňou a toaletou a jednak do väčšej izby s malým balkónikom, z ktorej sa vchádzalo do 1 meter širokého výklenku, ktorý slúžil ako kuchynka. Postupne sme si garsonku zariadili dvoma posteľami, šatňovou skriňou, stolom a dvoma stoličkami. V kuchynke vedľa vodovodu sme na širšej drevenej polici umiestnili dvojplatičku. S garsonkou i jej zariadením sme boli spokojní. Z malého balkónika sa dali prášiť koberce.

***

Po príchode z terénnych prác som sa s riaditeľom pobočky dohodol, že moja manželka Šarlotka môže pracovať v kartografii, ako kreslička lesníckych máp. Nadviazali sme veľmi dobrý vzťah s dvoma rodinami, ktorí bývali na prízemí budovy Lesprojekty, a to s rodinou Adamcovou a rodinou Krautschneiderovcov. Pani Adamcová pochádzala z Rožňavy, bola maďarskej národnosti a s manželkou Šarlotkou si veľmi dobre rozumeli.

S obidvoma rodinami sme dlhé roky udržiavali priateľské vzťahy a často sme sa navštevovali. V neskorších rokoch sa naše známosti rozšírili aj na rodinu riaditeľa pobočky Ing. Metóda Greguša s manželkou Alžbetou, s ktorou sme sa tiež občas navštevovali. Metóda i jeho manželku som si obľúbil, vážil som si jeho ľudský prístup k pracovníkom, umiernenosť v politických otázkach a jeho odborné kvality taxátora. Pani Alžbeta bola úprimne veriacou katolíčkou, chodila do kostola, za čo jej manžel, člen Komunistickej strany, v čase politických previerok vo funkcii riaditeľa pobočky mal menšie nepríjemnosti.

***

Začiatkom roku 1965 ma vedenie pobočky Lesprojekty v Žiline menovalo za vedúceho typologickej sekcie. Počet pracovníkov sekcie sa podľa náročnosti terénnych prác a rozlohy LHC pohyboval od 8 do 12. V roku 1965 členmi sekcie boli Janko Vnuk, Jožko Schönsgibl, Viktor Nemček, Ľubo Balúch, Ivan Ševčík, Peter Žiak, Andrej Ebergényi a Paľo Burgár. V ďalších rokoch podľa potreby pracovali v sekcii aj ďalší pracovníci pobočky. Úlohou sekcionára bolo zacvičenie každého nového pracovníka do typologických prác, čiže do vyhotovovania fytoecologických zápisov a do opisu pôdneho profilu vykopanej pôdnej sondy. Po zacvičení každý typológ samostatne v teréne mapoval lesné typy a pôdne typy, ktorých hranice tužkou kreslil do lesníckej porastovej mapy v mierke 1:10 000. Práca si vyžadovala schopnosť samostatnej orientácie v teréne podľa porastovej mapy. Zistil som však, že túto schopnosť nemal každý pracovník sekcie. V júni 1965 mi pridelili nového pracovníka, ktorého som zacvičil do typologických prác. Po niekoľkých dňoch som ho nechal samostatne mapovať lesné typy. Vtedy som zistil, že tento pracovník sa nedokáže v teréne orientovať podľa lesníckej mapy. Riaditeľovi

pobočky Ing. Metodovi Gregušovi som navrhol, aby tohto pracovníka preložili do taxačnej sekcie.

Pobočka Lesprojekty v Žiline mala na starosti vypracovávanie lesných hospodárskych plánov pre LHC v pôsobnosti Podnikového riaditeľstva štátnych lesov v Žiline. Plný názov Lesprojekty bol „*Ústav pre hospodársku úpravu lesov*“, skrátene „*zariadovanie lesov*“. Lesné hospodárske plány sa vypracovávali pre lesy regiónov Turca, Oravy, Liptova, Kysúc, Žilinskej kotliny, Nízke Tatry, Západné Tatry (Liptovské hole), Veľká Fatra, Malá Fatra, Kysucká vrchovina, Západné Beskydy a Javorníky.

***

V ďalších kapitolách nemožno podrobne opísať množstvo príbehov a zážitkov z mojich terénnych typologických prác a riadenia Typologickej sekcie. Musím však priznať, že moje pracovné nasadenie, vyťaženie a prílišné pohrúženie sa do pracovných povinností mi neumožňovali plne sa venovať mojej rodine. V niektorých rokoch to hraničilo až s rodinnou krízou, ktorú som však húževnato a tvrdohlavo urovnával a prekonával. Okrem odbornej práce som v tom období na úkor rodinného života venoval príliš mnoho času aj organizačnej práci v spoločenských organizáciách, najmä v Slovenskom zväze ochrancov prírody a krajiny. Kaleidoskop môjho života v rokoch 1965 – 1975 bol charakteristický rýchlym striedaním premenlivých udalostí.

***

Medzi významné obdobie môjho pôsobenia na Lesprojekte patrí spracovanie typologických podkladov v roku 1965 na LHC Ľubochňa. Keď sme koncom apríla 1965 prišli na Lesný závod Ľubochňa, zistil som, že na jednom polesí pracuje ako vedúci polesia môj bývalý spolužiak z Lesníckej fakulty VŠLD vo Zvolene Ing. Kamil Chorvát. Riaditeľ závodu mi ponúkol ubytovanie v manzardke nad služobným bytom Kamila Chorváta.

V manzardke boli dve postele, stôl s dvoma stoličkami, elektrická dvojplatnička, menšia skriňa na šatstvo a umývadlo s vodovodom. Spoločný záchod bol na chodbe v prízemí. Na prízemí v trojizbovom byte býval Kamil s manželkou Jarkou a dvoma dcérami. Kamil pochádzal zo železničiarkej rodiny v Krupine. Bol vedúcim polesia Ľubochňa, Jarka bola učiteľka na základnej škole v Ľubochni. Služobný byt Kamila mal spoločný dvor s druhou horárňou, v ktorej býval zamestnanec Lesného závodu. Na dvore boli dve budy pre služobných poľovných psov. Motorku som na noc nechával zamknutú na dvore. S rodinou Kamila sa Šarlotka čoskoro skamarátila. Pretože ešte nevedela dobre po slovensky, zamestnal som ju ako svoju figurantku, platenú z prostriedkov Lesného závodu.

Moja figurantka na LHC Ľubochňa v roku 1965

S rodinou Kamila sme sa veľmi rýchlo spriatelili, naše manželky sa postupne dokázali dohovoriť aj pomocou rúk. V spoločných rozhovoroch som väčšinou prekladal z maďarčiny.

***

Nedáľecko od bytu Kamila bola veľká budova hydroelektrárne poháňanej vodou z potoka Ľubochnianky. V elektrárni boli umiestnené dve obrovské dynamá vyrobené v Budapešti spoločnosťou „Ganz és társa“. V Ľubochnianskej doline bola už v roku 1904 postavená úzkokoľajná lesná železnička na pohon jednosmerným prúdom.

Jednosmerný prúd je elektrický prúd, ktorý má stále rovnaký smer prúdenia elektricky nabitých častíc (elektrónov alebo iónov) v elektricky vodivom materiáli (na rozdiel od striedavého prúdu). Označenie smeru jednosmerného prúdu je dohodnuté ako smer pohybu kladne nabitých častíc (od kladného + k zápornému - pólu zdroja). Pohyb častíc je relatívne pomalý, ale elektrické pole sa šíri rýchlosťou svetla, preto vzniká dojem, že prúd sa objaví v celom vodiči naraz. Veľkosť prúdu sa udáva v jednotkách ampér.

Trolejové vedenie z hrubého medeného vodiča o priereze 50 mm², z ktorého malý rušeň odoberal jednosmerný elektický prúd, bolo umiestnené na stĺpoch vedľa koľajníc. Napätie trolejového vedenia bolo 550 V. Mínusový vodič tvorili koľajnice. Ľubochnianska dolina so svojou celkovou dĺžkou 25 km je najdlhšou dolinou na Slovensku. Elektrifikovaná trať bola dlhá okolo 20 km. Z hlavnej trate viedli krátke odbočky do bočných dolín Rakytovo, Močidlo a Čierňavy. Celková dĺžka elektrifikácie bola 23 km. Na trati bolo postavených 52 mostov.

Každé ráno sa vláčik zložený z jedného krytého dreveného vagóna na prepravu sôb a niekoľkých vagónov so železnými klanicami na prepravu dlhej guľatiny, sa vydal od vodnej elektrárne do doliny. Jednotlivé zastávky boli umiestnené pri horárňach, z ktorých sa deti ranným vláčikom dopravovali do školy v Ľubochni a poobede zase z Ľubochni do jednotlivých horární. V závere dlhej doliny sa železničná trať rozvetvovalo do niekoľkých bočných dolín. V doline bolo postavených niekoľko vodných priehrad „vízfogó“. Na konci doliny pred veľkým tajchom sa vláčik otáčal, priberal guľatinou naložené vagóny a samospádom sa spúšťal na hlavný sklad guľatiny pri železničnej stanici v Ľubochni. Vláčik vchádzal na sklad guľatiny po moste ponad rieku Váh, ktorý bol 67 m dlhý. Z toho obdobia mám odložených niekoľko fotografií lesnej železničky.

Vláčikom sme sa niekoľko krát povozili, lebo vtedy predstavoval veľkú turistickú a romantickú atrakciu. Lesná železnička bola neskoršie nahradená rozšírenými asfaltovými cestami, po ktorých sa guľatina dopravovala nákladnými autami.

***

So Šarlotkou sme sa do jednotlivých Ľubochnianskych dolín dopravovali po prašných cestách služobnou motorkou – perákom JAWA 250. Keď som sa v lete 1965 dozvedel, že Šarlotka je v druhom stave, vozil som ju na zadnom sedadle motorke veľmi opatrne. Jazdu na motorke však znášala pomerne dobre. Pri peškovaní v lese do kopcov, keď som hľadal miesto na vykopanie pôdnej sondy, Šarlotka v strmom svahu kráčala za mnou a po maďarsky si rákala kroky do dvadsať „egy, kettő, három....husz“ a zastala. Po krátkom oddychu zase začala rátať kroky „egy, kettő....husz“ a zastala. Keď prišla ku mne, sondu som už mal vykopať. Cez obed sme si v lese posadali na suché miesta, zjedli sme donesenú suchú stravu, vypili sme čaj z termosky a po krátkom odpočinku sme pokračovali v práci.

Raz sme sedeli pri pôdnej sonde v starom bukovom poraste na strmšom svahu Lipovej doliny. Pod nami bola hustá bukovo-lipová mladina. Zrazu som sa od zápisníka pozrel tým smerom a zbadal som, ako z húštiny vyšiel statný medveď a vo vzdialenosti asi 50 m pod nami pomaly kráčal k potoku. Ostal som ticho sedieť, lebo som sa bál, že by sa Šarlotka zľakla, čo by mohlo mať neblahé následky s jej tehotenstvom. Keď medveď zašiel do húštiny, povedal som jej, čo som videl. Prekvapene sa opýtala „Prečo si mi ho neukazal?“

V lete 1965 nás navštívila Šarlotkina mamička. Bola zvedavá, v akom prostredí žije jej dcérka. V Žiline pobudla so Šarlotkou niekoľko dní, potom sa s ňou vlakom dopravila na stanicu v Lubochni. Ubytovali sme ju v jednej izbe Kamilovho bytu, prechádzali sme sa po peknom parku, obdivovali sme budovu národného endokrinologického ústavu, historický kúpeľný dom s prvkami secesie z polovice 19. storočia a súbor secesných kúpeľných víl z prelomu 19. a 20. storočia. Lubochňa leží v nadmorskej výške 460 metrov. Prvá zmienka o osade je z roku 1625, kedy bola súčasťou staršej susednej obce Gombáš, dnes Hubovej. Počet obyvateľov je okolo tisíc. Maďarský názov Lubochne z roku 1895 bol Fenyőháza. V erbe Lubochne je zelená jedľa (maďarsky *fenyő*) na trojvrší. Klimatické kúpele boli založené už v roku 1894. Rozvoj obce je spojený s menom grófa Andráša Bethlena, zakladateľa Tatranskej Lomnice. Pri prechádzkach sme obdivovali aj významnú stavebnú pamiatku, ktorou je historická budova hydroelektrárne. Je to trojpriestorový obdĺžnikový neoklasicistický objekt z roku 1904. Úzkokoľajná lesná železnica s rozchodom 760 mm bola postavená v rokoch 1903-1904.

Po odpoľudňajšej prechádzke sme zašli na večeru do miestnej reštaurácie. Na duhý deň sme sa pechádzali po pobreží Váhu s hustými porastmi jelše a vrb. Šarlotkina mamička bola očarená prírodou Lubochne. V sobotu doobedu sme ju zaviezli našim autom do Balatonlelle. Pamätám sa, že sa jej žalúdok dvíhal, keď som na Veľkom Šturci rýchlejšie vyberal zatáčky.

Počas návštevy Šarlotkinej mamičky som si viac ako inokedy uvedomoval, že si musím viac vážiť rozhodnutie mojej maželky opustiť svoju rodinu, sestru, rodičov a zaužívanú spoločenskú atmosféru v Balatonlelle a začať nový život v neznámom spoločenskom prostredí iného štátu, s iným jazykom a kultúrnymi tradíciami. Uvedomoval som si, že Šarlotka musela cítiť ku mne veľkú lásku, keď dokázala opustiť rodinné a spoločenské prostredie v Balatonlelle. Pravdepodobne toto vedomie mi pomáhalo prekonávať niektoré kritické momenty v rodinnom živote a tolerovať aj jej názor na svet.

***

V jedno letné dopoludnie roku 1965 sme sa so Šarlotkou vybrali na kopec Perušín, ktorý sa vypína medzi Lubochňou a Ružomberkom. Svahy Perušína boli porastené skupinami bukových a javorových porastov. Pod hrebňom bol starý smrekovo-jedľovo-bukový porast, v ktorom som vykopal hlbokú sondu a opísal som fytoocenózu. Svahy medzi skupinami porastov boli porastené hustým kobercom ostrevky vápnomilnej, ktorú domáci ľudia nazývajú „perušín“. Podľa názvu tejto trávy dostal aj kopec pomenovanie. Na južnom svahu pod hrebeňom sa rozprestierala pestrofarebná lúka, v ktorej sme si odpočinuli a zjedli sme desiatu. Šarlotka si vyzliekla tričko a trochu sa opaľovala. Na kvetnatej lúke sme pobudli niekoľko hodín. Odpoľudnia sme prešli dlhým hrebeňom nad Bystrou dolinou, kde som urobil niekoľko fytoocenologických zápisov. Z hrebeňa sme zbehli k potoku, umyli sme sa v čerstvej vode a pobrali sme sa k motorke na začiatku doliny. Večer sme Kamilovi a Jarke porozprávali o našich zážitkoch.

***

Pre moju odbornú prácu bol rok 1965 významný aj tým, že mi môj školiteľ prof. Alois Zlatník v rámci vedeckej aspirantúry (dnes je to doktorandské štúdium) schválil tému písomnej práce aspirantského minima „*Posúdenie typologických jednotiek radu A vo Veľkej Fatre na príklade Lesného závodu Lubochňa*“. Počas terénnych prác som sa snažil získať čo najviac fytoecologických a pedologických zápisov z lesných spoločenstiev Ľubochnianskej doliny. Terénna práca sa mi darila. V rámci kancelárskych prác na Lesprojekte v Žiline som včas dokončil analýzu lesných spoločenstiev Ľubochnianskej doliny. Prácu minima som odovzdal v apríli 1966. V letnom období som sa pripravoval na skúšky z aspirantského minima (botanika, pedológia, pestovanie lesa a štatistické metódy), ktoré mi na Lesníckej fakulte Vysoké školy zemédskej v Brne určili na september 1966. Práca minima bola hodnotená veľmi pozitívne a skúšky z aspirantského minima dopadli veľmi dobre.

***

Moja odborná práca na Lesprojekte pokračovala v roku 1966 v typologickom prieskume lesov na LHC Oravský Podzámok. S dvoma kolegami som sa ubytoval v murovanom robotníckom domčeku poľesia Racibor, vzdialenom asi 4 kilometrov od budovy poľesia. Poľesný mal dve dcéry, o niečo mladšie od mojich spolupracovníkov Andreja Ebergényiho a Paľa Burgara. Na začiatku prác, keď som mu vysvetlil náš systém typologických prác, pohostil nás guľášom a pri popíjaní kávičky predstavil nám svoje dve dcéry. V tom období som nejavil záujem o dievčatá, lebo som bol plne zaujatý organizovaním práce mojej typologickej sekcie. Obaja mladší kolegovia po večeroch radi chodievali s dcérami poľesného do Oravského Podzámku na večerné posedenia v miestnej reštaurácii Kriváň. Na ubytovňu sa vracali motorkami pozde v noci. Keď som ich ráno budil, ťažko sa im vstávalo. Raňajky a večere sme si najčastejšie varili na dvojplatničke. Umývali sme sa do pol pásu v studenej vode bystrého Raciborského potoka. Ja som večer ostával na ubytovni, najradšej som čítal, alebo hral na gitare a spieval romantické tramské piesne.

Pri prieskume lesných porastov v závere Raciborskej doliny som narazil na veľký pieskovcový balvan, ktorý bol v roku 1928 umiestnený v širokom sedle pri príležitosti 10. Výročia založenia Československej republiky. Komisiu, ktorá vtedy hodnotila stav lesov bývalého Riaditeľstva Oravského komposesorátu v Oravskom Podzámku viedol vtedajší generálny riaditeľ Československých lesov a majetkov Dr. Ing. Karel Šiman z Prahy.

Pozoruhodnosťou lesov Oravského Podzámku boli jednak rašelinné spoločenstvá na širokom hrebene pieskovcovej Oravskej Magury, cez ktorú viedla asfaltová cesta z Oravského Podzámku do Námestova a jednak vápencové rastlinné spoločenstvá s bukom, hrabom a dubom na kužeľovitých kopcoch bradlového pásma, roztrúseného po oboch brehoch rieky Orava. Tento romantický krajinný ráz som rád poznával a obdivoval.

***

Ako vedúci typologickej sekcie som okrem mapovania lesných typov musel v roku 1966 zabezpečiť aj zakladanie typologických reprezentatívnych plôch na lesných hospodárskych celkoch (LHC), kde sa v roku 1967 plánoval uskutočniť typologický prieskum lesov. V letných mesiacoch 1966 som takéto plochy zakladal spolu s dvoma kolegami na LHC Demänová a LHC Oravské Veselé. Počas kancelárskych prác som potom vypracoval typologické mapovacie jednotky, na základe ktorých naša sekcia na uvedených LHC vykonala mapovanie lesných typov.

Počas mapovania lesných typov na LHC Demänová sme boli ubytovaní v služobnej garsonke Lesného závodu v Liptovskom Mikuláši. Do jednotlivých dolín sme sa dopravovali služobnými motorkami. Po niekoľkých týždňoch sme sa presťahovali do chaty Lesného závodu pod Jasnou v závere Demänovskej doliny, odkiaľ sme dokončili mapovanie lesných typov v porastoch pod hlavným hrebeňom od Poľany cez Dereše až po Krakovú hoľu. Zaujímavé lesné spoločenstvá boli v okolí Vrbického plesa, ktoré je jediným ľadovcovým plesom Nízkych Tatier.

***

Z mapovania lesných typov na LHC Turček v roku 1967 mám odborné spomienky na turčekovský vodovod, ktorý je ojedinelé dielo európskeho významu. História unikátneho technického diela siaha až do 15. storočia, kedy ho dali postaviť Thurzovci. Z horného toku Turca privádza systémom prekrytých povrchových rýh a podzemných štôlni vodu do Kremnice. Tu pôvodne slúžila na pohon banských strojov, najmä čerpadiel. V prevádzke je dodnes, avšak s pozmenenou funkciou: privádzaná voda slúži na pohon kaskády vodných elektrární s tromi stupňami. Posledná, tretia vodná elektráreň je ukrytá v podzemí, na dne 245 m hlbokej šachty. Po odovzdaní svojej energie je voda odvádzaná banskou dedičnou štôľňou v dĺžke cca 11 km až k Hronu pri Svätom Kríži. Vodovod sa tiahne chotári Horný Turček, Krahule, Dolný Turček, Kremnické Bane a Kremnicu. Dĺžka celého diela od samotného prameňa po koniec ústia do rieky Hron je 34 405m s prevýšením 587m. Na objekte sa nachádza 9 štôlni, akvadukt, dve akumulčné nádrže vody, nádrž na usadzovanie, vyrovnávací nádrž, šachta a tri stupne elektrární. Prívodný vodovod spolu s vodnými tokmi od prameňa Kaltrin (Studená dolina) v nadmorskej výške 837 metrov až po vyústenie nádrže nad Piargami má dĺžku 17 411 m s prevýšením 62 m. Samotný Turčekovský vodovod je dlhý niečo okolo 22 km a už v 14.–16. storočí zásoboval mesto Kremnica 600 litrami vody za sekundu. Jeho neskorší význam spočíval v napájaní parných lokomotív na trati Zvolen- Vrútky. Európsky význam vodovodu spočíva v tom, že časť vody z povodia Váhu odvádzajú do povodia Hrona. Samozrejme, že v minulosti zažil vodovod veľa zmien podľa potrieb baníctva a hutníctva Kremnice.

***

Ďalším zážitkom z mapovania lesných typov na LHC Turček v roku 1967 bol výstup na Svrčník (1313 m), ktorý je zároveň druhým najvyšším vrchom Kremnických vrchov. Ráno sme sa s manželkou vybrali smerom na vrch Flochová (1297 m n.m.). Dopoludnia bolo spárno, vystupovalo sa nám pomerne ťažko. Keď sme na plochom vrchu dokončievali zápisy rašelinných a vresových spoločenstiev, obloha státnela, vietor prestal fúkať a o chvíľu sa spustil hustý leják. Rýchlo sme si z ruksakov vybrali pršiplášte v nádeji, že nás ochrania pred premočením. Búrka trvala niekoľko hodín, nemali sme sa kde skryť, stáli sme na plochom vrchu bez drevinového porastu a čakali sme, kedy sa príval vody skončí. Samozrejme, premokli sme „do kostí“. Keď sa mraky rozplynuli, objavilo sa slniečko, ktoré začalo silne prihrievať. Vyzuli sme si mokré kanady, vyzliekli sme si vetrovky, košele a nohavice a vyše dve hodiny sme sa sušili. Schúlení sme driemali pod malým smrečkom. Keď sa nám zdalo, že kanady a šaty sú ako-tak suché, obliekli sme sa a pobrali sme sa cez husté trsy vresu, čučoriedia a brusničia do doliny. Od mokrých trsov čučoriedia sa nám kanady a nohavice zase premočili. Doma sme si zakúpili, rozložili sme šaty a kanady k peci, zobral som do rúk gitaru a veselo sme si zaspievali niekoľko tramských piesní.

***

Iná spomienka v súvislosti s Turčekom sa viaže na môj nebepečný pád z motorky, kedy mi šlo o život. Po skončení týždennej práce som si do ruksaku nabalil veci, ktoré som niesol domov. Nasadol som na motorku, ruksak som dal pred seba na benzínovú nádrž a pustil som sa kľukatou asfaltovou cestou z Horného do Dolného Turčeka. Za Dolným Turčekom sa cesta dvíhala na mierny kopček, za ktorým nasledovala málo viditeľná ostrejšia zatáčka. Pri prechode cez kopček sa nakloné predné koleso motorky zošmyklo, motorka sa oprela o vyčnievajúce nožné stúpadlo, ja som spadol na ľavé koleno, šmýkal som sa vedľa motorky, ktorá sa na ceste vrtela okolo nožného stúpadla, až zastala na ľavom okraji cesty. Našťastie proti mne nešlo žiadne motorové vozidlo.

***

V okolí obce Turček bolo niekoľko vodných nádrží – tajchov, ktoré boli obľúbeným miestom rybárov. V nedeľu a vo voľných chvíľach k nim radi chodili na prechádzky rodiny pracovníkov pobočky Lesprojekty, ktorá do roku 1962 sídlila v Turčeku.

Ubytovaní sme boli v staršej budove bývalej školy na okraji obce. Neďaleko bola budova novej školy s jedálňou, z ktorej sme si občas kupovali obedy. Raz mi poľesný ponúkol možnosť doprevadiť ho na poľovačke. Podvečer sme sa vybrali na široké lúčne priestory nad obcou Turček, popretkávané riedkymi pásmi stromov a krovín. Táto lokalita bola obľúbeným miestom pre srnčiu zver. Pri jednom posede sme sa zastavili, čakali sme asi hodinu, keď zrazu spoza pásu stromov sa vynorili tri srnky a mladý srnec. Poľesný neváhal a jedna zo srn sa potom dostala do kotla s guľášom, na ktorom sme si v jeden večer pochutnali s pracovníkmi pobočky Lesprojekty.

***

Na LHC Zakamenné som v roku 1967 zbieral podklady pre moju dizertačnú prácu „Rast a produkcia smreka v bukovej jedline na Slovensku“. Prevažna časť pôvodných bukových jedlín na LHC Zakamenné bola pred mnohými desaťročiami premenená na monokultúry smreka. Zmiešané porasty sa zachovali len na niekoľkých miestach. Mal som šikovného mladého figuranta, ktorému som prideliť malú dvojmužnú pílu bruchatku. Na vybraných miestach sme spílili stredne hrubý smrek, odvetvili sme ho a kmeň sme rozpílili na jedno metrové kusy. Na každom odpílenom kuse som odmeral šírku jednotlivých letokruhov. Pri kancelárskom spracovaní som na milimetrový papier vyniesol šírky letokruhov jednometrových výrezov a spojením šírky letokruhov všetkých výrezov som dostal výškový rastový diagram celého smreka.

Odvoz dreva z lesov LHC sa uskutočňoval na úzkokoľajnej lesnej železnici. Jednotlivé vetve železnice sa tiahli do všetkých hlavných dolín. Územie lesného hospodárskeho celku Zakamenné susedilo s Kysuckými lesmi. Pod sedlom Kysuckej časti lesov bola postavená úvratľová lesná železnička, ktorá sa neskoršie stala náučnou lokalitou.

***

Typologický prieskum na LHC Zverovka v roku 1967 bol náročný nielen na telesnú zdatnosť s ohľadom na vysokohorský terén Roháčskej časti Západných Tatier, ale aj na odbornú zdatnosť s ohľadom na pestré geologické, pôdne a vegetačné pomery. Sídlo lesného závodu Habovka bolo v novej budove, okolo ktorej boli garáže pre nákladné autá a traktory, píla a niekoľko služobných dvojdomov. Ubytovaní sme boli v dvoch garsónkach na poschodí služobného bytu. Raňajky

a večere sme si pripravovali na elektrických dvojplatničkách. Mlieko sme si nosili z gazdovstva pri vodnom mlyne, ktorý bol postavený na brehu Studeného potoka, asi pol kilometra od nášho ubytovania. Od majiteľa mlyna sme si kupovali aj vajíčka.

Habovka bola obec rozložená na sútoku Studeného potoka s potokom Blatná. Nadmorská výška obce bola 730 m. Podnebie bolo pomerne chladné a na jeseň až drsné. Studený potok po spojení s Blatným potokom sa vlieval do Oravy pri obci Podbiel, v ktorej bola pri hlavnej ceste pamiatková rezervácia ľudovej architektúry so súborom zachovalých dreveníc, typických pre túto oblasť. Osídlenie Hornej Oravy pochádzalo hlavne z obdobia valašskej kolonizácie. Majiteľom pozemkov bolo od 16. toročia Thurzovské panstvo, ktorého lesy tvorili tzv. Oravský komposesorát s riaditeľstvom v Oravskom Podzámku. Po vzniku Československej republiky štát po roku 1920 postupne odkúpil lesy Oravského komposesorátu. V období typologického prieskumu tvorili lesy oravskej časti Západných Tatier ochranné pásmo Tatranského národného parku. Obhospodarovanie lesov zabezpečovalo Podnikové riaditeľstvo štátnych lesov v Žiline.

Najdlhšou a najkrajšou dolinou bola Zverovka, vzdialená asi 15 km od Habovky. Druhou dlhšou dolinou bola Blatná dolina, vedúca z Habovky na Oravice, kde sídlilo rovnomenné polesie. Polesný na Oraviciach mal tri dcéry a jedného syna. V okolí Oravíc bola známa Juráňová dolina, z ktorej sa v 18. – 19. storočí vozila železná ruda do Františkovej Huty pri obci Podbiel na brehu rieky Orava. V časoch typologického mapovania z Huty ostali už len zrúcaniny s červenými tehliami. Železiarne a sklárňa zanikli roku 1863.

Počas terénnych prác som občas domov do Žiliny cestoval vlakom z Podbiela cez Kral'ovany. Asi dvakrát sa stalo, že pri návrate na pracovisko v nedľu večer osobný vlak z Kral'ovian meškal aj niekoľko hodín. Keď som v Podbieli nechtyl posledný autobus do Habovky, musel som vzdialenosť asi 10 km prejsť peši.

Môj figurant pri typologických prácach bol roľnícky syn zo Zuberca. Bol málovravný, skromný, ale veľmi usilovný pri kopaní pôdných sond. Každé ráno prišiel zo Zuberca na bicykli pred budovu Lesného závodu, odkiaľ sme spolu na mojej služobnej motorke vyrážali do jednotlivých dolín. Na jeseň, keď dozrievali brusnice, niekoľko krát som ho poveril, aby mi nazbieral niekoľko vedier brusníc. Za túto prácu som mu naučtoval niekoľko dní figurantského platu. Brusnice som potom v garsónke zavaril na kompot.

Raz koncom septembra som v sobotu a nedeľu zobral Šarlotku do Habovky. Za pekného počasia sme pochodili niekoľko dolín, zbierali sme huby a Šarlotka sa zoznámila s majiteľkou vodného mlyna, odkiaľ sme si doniesli mlieko, maslo a syr. Domov sme sa vracali na mojej motorke. Začalo mrholiť a cesta bola šmykl'avá. V zatáčkach pod hradom Strečno som musel dlho ísť za nákladným autom plným štrku, ktorého zadné kolesá ma ostrekovali. Za pamätníkom Francúzskych partizánov som na rovnejšom úseku cesty chcel predbehnúť nákladné auto a keď som už bol na jeho úrovni, zrazu sa proti mne rútilo iné nákladné auto. Aby som predišiel zrážke, v okamihu som zabočil do priekopy na ľavej strane cesty. Rukami som pevne držal riaditka, ale Šarlotka, ktorá sedela na zadnom sedadle, preletela cez môj chrbát a dopadla do mäkkej pôdy. Stačila povedať „*Jo, čo sa stalo*“. Obidve nákladné autá na ceste zastali, šoféry vyskočili a pribehli k nám na pomoc. Na šťastie sa nič mimoriadne nestalo, ale mohlo sa to skončiť omnoho tragickejšie.

V noci začiatkom novembra sa Roháčskou dolinou prehnala silná búrka. Ráno mi na Lesnom závode povedali, že do Roháčskej doliny sa nedá dostať motorkou alebo autom, pretože cesty sú plné popadaných stromov. Vybral som sa s fotoaparátom do doliny, odstaviť som motorku a pešo som prešiel celú dolinu až pod Tatliakové pleso. Široká dolina bola zavalená smrekovými stromami, ktoré ležali v jednom smere, ako by po nich prešiel obrovský valec. Sem - tam ostali trčať pahýle stromov. Fotografie z tejto víchricovej kalamity som potom vystavil na Lesprojekte.

Doma som nemal samostatnú miestnosť, v ktorej by som mohol vyvolávať filmy a vyrábať fotky. Vývojku na filmy a fotografie som si pripravoval sám z nakúpených chemikálií. Naša kúpeľňa sa potom stala na dva dni mojím fotolaboratóriom. Kúpil som si aj zväčšovací prístroj, pomocou ktorého som v kúpeľni vyrábal fotky rozličných rozmerov.

***

Na záver vonkajších prác 1967 nás v Habovke navštívili dvaja starší kolegovia – Janko Grék a Janko Katreniak. Poobede sme sa vybrali do Oravíc, kde sme si prezreli prírodnú rezerváciu Juráňová dolina. V úzkych a strmých vápencových stenách sme obdivovali zbytky po hrubých povalkách, na ktorých kedysi boli položené foršne, po ktorých sa vozom dopravovala ruda zo záveru Juráňovej doliny až do Františkovej Huty v Podbieli. Pred vyústením doliny na širokej lúke s potokom bola tabuľa náučnej lokality.

Po prezretí prírodnej rezervácie s vápnomilným rastlinstvom sme sa odobrali do hostinca na Oraviciach. Na večeru sme si zajedli guláš a potom kolegovia začali obracať poháriky vodky. Keď sa vodka minula, objednávali si rum. Po polnoci sa minul aj rum. Spoločensky unavení kolegovia sa ubytovali v izbách hostinca. Ja som sa nočnou tmou pobral motorkou do svojej garsonky v Habovke. Samozrejme, alkohol som len symbolicky ochutnal, pretože kolegovia vedeli, že nemám rád tvrdý alkohol.

***

Už v roku 1966 som sa so súhlasom vedenia pobočky Lesprojekty prihlásil na postgraduálne štúdium špecializácie pestovanie lesa. Na záver dvojsemestrálneho štúdia na Lesníckej fakulte VŠLD vo Zvolene som sa 22. júna 1967 podrobil záverečnej skúške s prospechom výborne s vyznamenaním.

Následne som sa prihlásil na postgraduálne štúdium špecializácie hospodárska úprava lesa. Na záver štúdia som sa podrobil záverečnej skúške konanej dňa 22. februára 1968 s prospechom výborne s vyznamenaním. Predsedom skúšobnej komisie bol prof. Ing. Ján Halaj, DrSc.

Terénne typologické práce v roku 1968 som uskutočnil vo Veľkej Fatre na LHC Mošovce a Blatnica, a v Nízkych Tatrách na LHC Korytnica a Svarínka. Najmenším hospodárskym celkom bola Svarínka, ktorého polesie sa nachádzalo v staršej lesníckej budove na začiatku doliny Čierny Váh, cez ktorú viedla úzkokoľajná lesná železnica.

Svarínka bola školským polesím Strednej lesníckej školy v Liptovskom Hrádku. Lesy polesia v hlavnej doline sme si rozdelili medzi kolegov tak, že mne pripadli lesné porasty v závere doliny pod plochým hôľným hrebeňom Veľkého Boku. Počas terénnych prác sme jeden deň venovali učiteľom lesníckej školy, ktorým sme v lesných porastoch vysvetľovali zásady typologického prieskumu. Riaditeľ školy Ing. Mikuláš Tajboš, prípravkár a milicionár, vtedy začal študovať aspirantúru na Katedre pestovania lesa vo Zvolene. Požiadal ma o pomoc pri určovaní pôdných pomerov a odoberaní pôdných vzoriek na pôdne analýzy. Rád som mu vyhovel a v jeden deň

sme pod vrcholom Veľkého Boku v pralesovitých smrekových a jedľovo-smrekovo-bukových lesoch založili niekoľko typologických plôch, vykopali sme hlboké pôdne sondy a odobrali sme potrebný počet pôdnych vzoriek. Pôdne analýzy potom vyhotovilo laboratórium Lesprojekty vo Zvolene. Ing. Tajboš však aspirantúru nedokončil.

***

Lesné porasty poľesia Blatnica a Mošovce, v ktorých sme v letných mesiacoch 1968 vykonali typologický prieskum, sa nachádzali v pohorí Veľkej Fatry. Dlhé vápencové doliny vynikali veľkou pestrosťou prirodzených lesných spoločenstiev. V juhozápadnej časti pohoria sa nachádzal veľmi členitý reliéf na geomorfologicky odolných vápencoch a dolomitoch. Často sa vyskytovali kaňonovité doliny s mnohými tiesňavami. Tento región, ktorý dostal výstižné pomenovanie Bralná Fatra, vynikal krajinársky neobyčajne pôsobivou scenériou na svahoch rozčlenených bralnými stupňami až súvislými skalnými stenami, vysokými miestami až 100 m. Krajinársky pôsobivé sú masívy Tlstej (1374 m n.m.), Dedošovej (1070 m n.m.), Haľamovej kopy (1344 m n.m.), Drienku (1273 m n. m.), Črchle (1206 m n.m.) a dlhé vápencové doliny (Gaderská, Blatnická, Žarnovická, Bystrická a Hornojelenská). Na hlavnom kľukatom hrebeni Veľkej Fatry, ktorý dostal pomenovanie Hôľna Fatra, vynikajú na severe oblú tvary vrchov Ostredok (1592 m n.m.), Ploská (1532 m n.m.) a na juhu Krížna (1574 m n.m.). Medzi najvýznamnejšie krajinné dominanty hlavného hrebeňa patrí bralný reliéf Čierneho kameňa (1479 m n.m.). Všetky tieto kopce a doliny som navštívil počas terénnych typologických prác.

Z hlavnej Gaderskej doliny odbočovala turisticky známa dolina Korský dol, v závere ktorej úzky chodník prechádzal cez lokalitu Muráň a viedol serpentínami na vrchol Tlstej (1374 m n. m.). Na severných svahoch prírodnej rezervácie Tlstá sa nachádza významná archeologicko-paleontologická jaskyňa Mažarná (dlhá 134 m), ktorú obývali ľudia v období pred dvoma tisícročiami (neolit). Gaderská dolina sa v strede delí na Seleneckú a Dedošovú dolinu. Na bočnom svahu nad vyústením Gaderskej doliny sa nachádza zrúcanina Gaderského hradu z roku 1252 a zámku zo 16. storočia.

V strede Gaderskej doliny bola odbočka do Seleneckej doliny, v závere ktorej je prírodná rezervácia Padva, ktorá patrí medzi najznámejšie rezervácie na Slovensku. Vedľa rázcestia bola postavená drevená horáreň, ktorá bola celoročne obývaná. Za horárňou boli dve drevené stavby na ubytovanie robotníkov. V jednej z nich nad Gaderským potokom sme boli ubytovaní jeden mesiac. V bystrom potoku bolo veľa pstruhov, čo sme v plnej miere využívali na prílepienie nášho jedálneho lístka. Záver Dedošovej doliny vyúsťuje na hlavný hrebeň Veľkej Fatry so známymi vrcholmi Krížna a Ostredok. Pod bočným vrcholom Borišova bola známa turistická chata s celoročnou prevádzkou.

Druhou známou dolinou tohto lesného hospodárskeho celku bola dlhá Blatnická dolina, nad ktorou sa vypínali vápencové bralá Ostrej, s pozostatkami bývalého požiariska. Pred odbočkou do doliny bola drevená horáreň poľského Michelčíka, ktorého syn, študent strednej lesníckej školy v Liptovskom Hrádku, nám dva mesiace robil figuranta. Michelčík nám raz povolil v Korskom dole odstreliť jeleňa.

Pred odbočkou do doliny bola menšia vodná nádrž, okolo ktorej boli vysadené rozličné dreviny. Táto lokalita bola obľúbeným miestom sobotných a nedeľných výletov obyvateľov obce Blatnica, v ktorej kedysi pôsobila poštárka Izabela Textorisová, známa slovenská botanička.

***

V auguste 1968 sa u nás odohrala významná udalosť. Spojené vojská Varšavskej zmluvy, okrem Rumunska, vtrhli do Československa pod zámienkou potlačenia „kontrarevolúcie“, ktorú údajne inicioval Alexander Dubček pod heslom „socializmu s ľudskou tvárou“. Sám Dubček bol naivný komunista, ktorý ako generálny tajomník Československej komunistickej strany sa postavil proti Brežnevovmu diktátu a chcel vybudovať socializmus pod vedením komunistov. To samozrejme nemalo logiku, lebo komunizmus je založený na diktatúre proletariátu s triednym bojom.

V auguste sme boli ubytovaní v Mačacom zámku. Bol to murovaný domček s dvoma izbami, ktorý bol učupený nad Gaderským potokom na terase pod vysokou vápencovou stenou a skrytý v riedkom poraste drevín. Na začiatku údolnej cesty do Gaderskej doliny odbočovala k Mačaciemu zámku užšia lesná cesta. Po raňajkách 21. augusta 1968 som zašiel na polesie, kde mi polesný oznámil, že k nám vtrhli sovietske vojská. Zavolať ma k televízoru, z ktorého sme počuli správy pražských redaktorov. Keď sa správy odmlčali, pobral som sa na Mačací zámok a oznámil som kolegom, čo sa stalo. V tom čase bol u nás na pravidelnom odbornom usmerňovaní profesor Alois Zlatník, ktorý bol ubytovaný na polesí v Mošovciach. Rýchlo sme sa dopravili k nemu do Mošoviec, kde nám oznámil, že odchádza najbližším rýchlikom z Turčianskych Teplíc do Brna. Zaviezli sme ho na železničnú stanicu v Turčianskych Tepliciach, počkali sme kým prišiel rýchlik zo Zvolena, v tlačnici mnohých cestujúcich sme profesora Zlatníka vysadili do vagóna a cez otvorené okno sme mu podali jeho dva kufre. Rozlúčili sme sa a vrátili sme sa do Blatnice. Bola streda, preto sme pokračovali v terénnych prácach. V piatok ráno sme sa rozlúčili s polesným a odcestovali sme motorkami do Žiliny. Za Vrútkami som na lúke pod cestou zbadal niekoľko odstavených sovietskych tankov, z ktorých vyliezali rozospatí sovietski vojaci. Trochu som spomalil jazdu motorke, ale keď som videl zvedavé pohľady vojakov, rýchlo som sa pobral domov. Doma som vybehol do nášho bytu, kde Šarlotka už bola pripravená na nákup potravín.

Potom som sa dozvedel, že v noci dorazili do Žiliny sovietske tanky a vojenské vozidlá, ale cestné smerovky boli otočené tak, že nesmerovali na Bratislavu, ale do Rajeckých Teplíc. Po malom blúdení sovietske vojská najprv obsadili vojenské kasárne naproti nášmu paneláku, časť vojakov nechali v kasárňach a ostatní odišli smerom na Bratislavu. Okolo obeda v meste vypukla panika, ľudia si začali nakupovať potraviny, múku, cukor, soľ a zeleninu na niekoľko dní. Nikto nevedel, ako sa situácia vyvinie. Zašiel som na Lesprojektu, kde som našiel odkaz, že v pondelok bude celopodniková porada.

Na porade naši komunistickí kolegovia boli bezradní, čakali na pokyny zo zvolenského ústredia a z Krajského výboru komunistickej strany. Predsedom nášho závodného výboru ROH bol kolega Ing. Lajo Gerec, ja som bol tajomníkom. Obaja sme boli nestraníci a mali sme kritický postoj k sovietskej okupácii. Medzi tým prichádzali z Prahy, Bratislavy a Zvolena rozličné, niekedy aj protirečivé správy. Riaditeľ našej pobočky povedal, aby sme pokračovali vo svojich terénnych prácach a o ďalšom postupe budeme včas informovaní. V utorok som sa teda odobral do Blatnice a pokračoval som v typologickom prieskume.

***

Politické dianie u nás som sledoval aj počas terénnych prác. Soboty a nedele som trávil v Žiline, kde som sa stretával s niekoľkými členmi našej pobočky, s ktorými sme zdieľali rovnaké názory na politickú situáciu. Boli to hlavne nestraníci, napríklad Honzo (Ján) Havlík, Janko Vnuk, Erich Krautschneider a iní.

Pozitívne som vnímal, že 30. marca 1968 Národné zhromaždenie zvolilo na návrh Alexandra Dubčeka za prezidenta republiky Ludvika Svobodu.

Začiatkom mája 1968, kedy som už bol na terénnych prácach v Blatnici, v Moskve prebiehali česko-slovensko-sovietske rokovania na najvyššej úrovni. Česko-slovenská delegácia (Dubček, Černík, Smrkovský a Biľak) si vypočula od Brežneva, Kosygina a Podgorného veľmi ostrú kritiku politických pomerov v ČSSR. Žiadali rúzne opatrenia proti antisocialistickým a pravicovým silám, ktoré sa podľa ich názoru výrazne aktivizujú.

***

Hodnotenie mojej činnosti na pobočke Lesprojekty v Žiline v rokoch 1964 – 1973 bolo veľmi pozitívne. Napríklad v hodnotení za rok 1964 sa píše *„V typologických prácach je vytrvalý, dôsledný a húževnatý, pracuje s potrebných prehľadom. Svojim pracovným výkonom podstatne prispel k splneniu ročných úloh sekcie a to sústavným prekračovaním plánu. Odborné vedomosti si doplňuje sledovaním novej literatúry i externým štúdiom vedeckej ašpirantúry, kde si prehľbuje i politické vedomosti. Sústavne sa zaujíma o kultúrno politické dianie vo svete. Záujmove pracuje v ČSTV. V priebehu roka úspešne zložil skúšky pre odborných lesných hospodárov“*.

Podobne pozitívne hodnotenie zo strany vedenia pobočky bolo aj v roku 1965.

V roku 1966 moju prácu hodnotili nasledovne: *„Samostatný inžinier špecialista pr typologický prieskum. Od 1. 7. 1966 zastáva funkciu vedúceho typologickej sekcie. V roku 1966 v kancelárskych prácach pracoval na LHC Lubochňa, cez vonkajšie práce bol vedúcim sekcie na LHC Zverovka. Ako nestraník je politicky vyspelý, aktívne sa zúčastňuje prác v ROH na pobočke, ako člen Závodného výboru a v záujmových krúžkoch. Svoj odborný rast si neustále doplňuje, má skúšku odborného lesného hospodára, veľké odborné znalosti z typológie si rozširuje postgraduálnym štúdiom na VŠLD vo Zvolene – špecializácia zariadení i pestovanie. Robí externú ašpirantúru. Prácu vykonáva kvalitne, zodpovedne, je iniciatívny, dostatočne samostatný, čo dokázal v správnom vedení sekcie hneď v prvom roku prevzatia funkcie“*.

V hodnotení z roku 1969 bolo napísané *„Je veľmi svedomitý a zodpovedný pracovník. Kvalita ukončeného diela je veľmi dobrá. V svojom obore je nadmieru iniciatívny a samostatný pracovník. Plne dodržíuje pracovné predpisy a pokyny pri spracovaní diela. Veľmi dobre využíva pracovnú dobu a za výsledky svojej práce je plne zodpovedný. Výchovu kolektívu svojich pracovníkov vykonáva s plnou zodpovednosťou. Svoje bohaté teoretické i praktické vedomosti prenáša na prácu kolektívu. Svoje opodstatnené názory vie s prehľadom obhájiť. Plne sa venuje svojej práci, čím je príkladom pre ostatných členov jeho prideleného kolektívu“*.

Počas normalizačného obdobia v roku 1970 ma vedenie pobočky hodnotilo nasledovne: *„Obdobie januára 1968 považuje za nutné, lebo sa nahromadili určité politické chyby a rozpory v strane. Porušili sa normy celospoločenského života. Tieto chyby sa vypuklo prejavili až po časovom odstupe, preto prišiel aj august 1968. Obrat k možnosti pokojnej práce nastal až v máji 1969. Ako funkcionár ZV ROH zúčastňoval sa všetkých akcií usporiadaných ROH, zvlášť sa však neangažoval. Ideologickú úroveň si zvyšuje čítaním odbornej i politickej literatúry. Je veľmi*

svedomitý a zodpovedný pracovník. Je zapojený do socialistickej súťaže, v ktorej v rámci Ústavu bol osobitne vyhodnotený. Osobným príkladom v práci má veľký vplyv na celý pridelený kolektív spolupracovníkov. Je kludnej a otvorenej povahy, má veľký zmysel pre povinnosť. Vo svojom obore je mimoriadne iniciatívny a samostatný pracovník. Je disciplinovaný“.

V hodnotení za rok 1972 sa uvádza: „*Do roku 1971 zastával funkciu tajomníka ZV ROH: Pracuje v Okresnom a Slovenskom výbore ochrancov prírody. Obdržal titul vzorný pracovník pobočky za veľmi dobré pracovné výsledky v socialistickej súťaži. Je vedúci BSP. V súvislosti s obhajobou dizertačnej práce vznikli ťažkosti v súvislosti s neuskutočnenou cestou do ZSSR. Záležitosť je v odvolávacom pokračovaní“.* Po kladnom hodnotení politickej angažovanosti, pracovnej schopnosti a výsledkov práce, v stanovisku Základnej organizácie Komunistickej strany sa uvádza „*OV KSS neodporučil obhajobu dizertačnej práce a zdôvodňuje to účasťou menovaného na náboženskej aktivite otca. Treba pripomenúť, že v našom kolektíve sa po tejto stránke neprejavuje.* Podpísaný predseda Ivan Bárdy.

Kritické hodnotenie za rok 1973 vykonala komisia z Ústredia Lesprojekty - riaditeľ Bortel a personalistka Kapustová, za pobočku riaditeľ Greguš, predseda ZV KSS Bárdy a predseda ZV ROH Remenár. V hodnotení sa uvádza: „*Za celé obdobie vykazuje v práci veľmi dobré výsledky a to nielen ako osoba, ale aj ako celý kolektív typológie pod jeho vedením. Oborom typológie v Ústredí je sústavne vyhodnocovaný ako jeden z najlepších pracovníkov vo svojom odbore. Jeho pracovná činnosť i naďalej je v súlade s požiadavkami zamestnávateľa. Nedôvera, ktorá vznikla z preukázateľnej nedovolennej činnosti náboženského charakteru u jeho najbližších príbuzných a pri ktorej akcii bol prítomný, je závažného charakteru (nedovolený prevoz náboženských publikácií do ZSSR). Pri dôslednej analýze kádrovej úprave u pobočky bolo rozhodnuté, že za daného stavu je potrebné Ing. Ivana Vološčuka premiestniť mimo ÚHÚL a to k 31. 3. 1974“.*

Tento posudok bol zaslaný do spisu kádrového materiálu 25. septembra 1973. Všetky spisy kádrového materiálu vedeného na pracoviskách do roku 1989 mi boli po nežnej revolúcii vrátené a sú uložené v mojej dokumentácii.

***

Problematika neodporúčania obhajoby mojej dizertačnej práce, ktorú som odovzdal na Dekanát Lesníckej fakulty Vysoké školy zemédskej v Brne, nadobudla pomerne dramatický spád. Začiatkom normalizačného obdobia boli na všetkých univerzitách a vysokých školách zrušené komisie pre obhajoby dizertačných prác. Na Lesníckej fakulte v Brne museli z komisie odísť všetci starší profesori, hoci niektorí z nich boli aj členmi Komunistickej strany Československa. Všetky žiadosti aspirantského štúdia museli byť odporúčené okresným výborom Komunistickej strany.

Na základe mojej žiadosti o pripustenie k obhajobe požiadal Dekanát Lesníckej fakulty v Brne moje ústredné pracovisko Lesprojekty vo Zvolene o moje pracovno-politické hodnotenie, „*vykonané v zmysle uznesenia vlády ČSSR č. 202/1972 a z toho vyplývajúcich Zásad pra pracovno-politické hodnotenie pracovníkov štátneho a hospodárskeho aparátu“.* Ústav pre hospodársku úpravu lesov vo Zvolene poslal dňa 12. 3. 1971 na Dekanát v Brne požadované hodnotenie, v ktorom pozitívne hodnotil moju odbornú a politickú činnosť. V závere hodnotenia sa uvádza „*Doporučujeme, aby bol pripustený k obhajobe svojej kandidátskej dizertačnej práce,*

pretože s. Ing. Vološčuk splňa predpoklady pre vedeckú prácu v našej spoločnosti. Hodnotenie bolo prejednané na ZO KSS a ZV ROH a podpísané dňa 2. 10. 1970“.

Následne mi z Dekanátu v Brne písomne odporúčili, že vzhľadom k tomu, že na Vysokej škole zemédskej v Brne boli zrušené všetky komisie pre obhajoby dizertačných prác, bude potrebné, aby som si podal žiadosť o obhajobu na Lesnícku fakultu VŠLD vo Zvolene, kde dekanom v tom období bol Prof. Štefan Šmelko a predsedom Základnej organizácie KSS bol prof. Rudolf Šály. Z Lesníckej fakulty VŠLD mi odpísali, že k žiadosti musím priložiť odporúčanie Okresného výboru KSS v Žiline. Na moju žiadosť však OV KSS odpovedalo záporne. Pravdepodobne už vtedy tam mali k dispozícii informáciu o mojej neúspešnej ceste do ZSSR.

Po niekoľkých dňoch som požiadal riaditeľa pobočky o sprostredkovanie stretnutia s tajomníkom OV KSS pre lesníctvo, ktorým bol súdruh Šiška. Keď sme sa dostavili na chodbu Domu odborov, kde bola kancelária tajomníka, počkali sme asi pol hodiny, potom zavolali riaditeľa a po malej chvíli aj mňa. Riaditeľ Ing. Greguš trpezlivo vysvetlil tajomníkovi, že ide o odbornú dizertačnú prácu bez politického obsahu, avšak tajomník tvrdošijne obhajoval negatívne stanovisko OV KSS.

Po niekoľkých dňoch som sa rozhodol napísať odvolanie na Krajský výbor KSS v Banskej Bystrici. Vtedy som sa naivne domnieval, že sa u komunistov dopracujem spravodlivosti v otázke obhajoby mojej dizertačnej práce. Keď ani po niekoľkých týždňoch neprichádzala odpoveď, telefonicky som sa ohlásil na návštevu krajského tajomníka KSS pre lesníctvo súdruha Ing. Milana Kanka, ktorý bol o tri roky mladší konškolák z Lesníckej fakulty VŠLD. Dúfal som v pozitívny výsledok, ale márne. Keď som jedného dopoludnia pricestoval do Banskej Bystrice a ohlásil som sa na vrátnici KV KSS, jeho skretárka mi povedala, že ma súdruh Kanka nemôže prijať.

Po návrate domov som sa zmieril s tým, že sa obhajoba mojej dizertačky odkladá na neučito.

***

V rokoch 1969 – 1974 som zabezpečoval typologický prieskum lesov na LHC Ružomberok, Likavka, Turany, Martinské hole, Dobová, Štiavnička, Belá-Necpaly, Kláštor pod Znievom, Liptovský Teplička, Fačkov, Malužiná, Hruštín, Párnica, Bobrovec, Prievidza a Nitrianské Pravno. Terénne i kancelárske práce ma celkom zaujali a utlmili moje sklamanie z postoja komunistov voči obhajobe mojej dizertačky. Pochopil som, že v normalizačnom období za prezidentovania Gustáva Husáka sa všeobecne zostruje politická situácia a štátna bezpečnosť bude sledovať každého, kto si v období Pražskej jari dovolil kritizovať politický systém. Naplno som sa pohrúžil do mojej obľúbenej činnosti – typologického prieskumu lesov.

***

V roku 1969 naša typologická sekcia mapovala lesné spoločenstvá na LHC Turany a Martinské hole (Malá a Veľká Fatra) a ja som okrem toho jeden mesiac zakladal reprezentatívne plochy na LHC Ružomberok a Likavka (Nízke Tatry a Chočské vrchy).

Na začiatku normalizačného obdobia koncom apríla 1969 počas terénnych prác na LHC Martinské hole sme boli ubytovaní v robotníckom baráku na začiatku doliny vedúcej z Vrútok na Martinské hole. V jednej časti baráku s kuchynkou a dvoma izbami boli ubytovaní štyria drevorubáči zo Zázrivej (otec a traja synovia). Každé ráno vstávali okolo piatej hodiny, umyli sa v neďalekom potoku a začali si pripravovať raňajky. Dvaja synovia čistili zemiaky, tretí syn ich

strúhal a otec pripravoval vo veľkom bielom smaltovanom lavóre cesto pre halušky. Keď otec zalial uvarené halušky škvarakmi z roztopenej slaniny, synovia si posadali okolo stola a s otcom si začali lyžicami naberať halušky z lavóra. Po vyprázdnení lavóra jeden zo synov ho umyl, ostatní si pripravili drevorúbačské náradie, otec všetkým nalial po poldeci slivovice a všetci sa odobrali na sklad dreva, kde sa s veľkou chuťou pustili do pílenia bukových kmeňov. Po rozkáľaní hrubých metrových kusov ich ukladali do priestorových metrov. Tento ranný obrad a začiatok pílenia kmeňoch sa mi veľmi páčil. Na obed si drevorúbači nosili slaninu, chlieb a cibuľu. Večera pozostávala z guľášovej alebo fazuľovej polievky s údeným kolienkom, prípadne zo smaženého mäsa so zemiakmi.

***

Začiatkom mája 1969 ma kolega Jaro Tříška zo Žiliny požiadal o uvoľnenie z terénnych prác na dva dni – štvrtok a piatok. Otvorene mi povedal, že v Prahe si potrebuje vybaviť vízum do Kanady. Jaro pochádzal zo starej žilinskej rodiny, jeho otec bol úradníkom v nejakom podniku. Mal ešte staršieho brata, s ktorým plánovali odísť do Kanady. V tom období sa v Prahe na kandskom a americkom veľvyslanectve každé ráno sústredilo niekoľko desiatok až stoviek žiadateľov o vycestovanie. Naše úrady im vtedy ešte nebránili vo vycestovaní. Jaro mi potom povedal, že do Prahy odcestoval s bratom zo Žiliny vo štvrtok ranným rýchlom, pred budovou kanadského veľvyslanectva si museli počkať celú noc, aby sa v piatok dopoludnia dostali na veľvyslanectvo. Po získaní víza sa vrátili do Žiliny, pripravili si batožinu a v nedeľu odcestovali na letisko v Prahe, odkiaľ sa potom dostali do Kanady.

O tejto udalosti som nasledujúce dva týždne nikomu nehovoril. Po návrate do Žiliny v piatok som riaditeľovi pobočky oznámil, že sa Jaro minulý týždeň nezúčastnil na terénnych prácach, čo mi zdôvodnil silným prechladnutím a potrebou lekárskej prehliadky. Riaditeľ mi povedal, že Jaro zatiaľ nedoniesol lekárske potvrdenie. Asi po desiatich dňoch riaditeľ dostal od Jara list zo zahraničia, v ktorom mu vysvetlil svoje rozhodnutie odísť do Kanady.

Po mesiaci mi Jaro napísal list, v ktorom oznámil, že vo Vancouveri navštevuje kurz angličtiny, po absolvovaní ktorého nastúpi do zamestnania k firme na ťažbu dreva. Kúpil si motorovú pílu, večere trávi v pohostinstve pri pive s viacerými emigrantmi zo Slovenska. Asi po dvoch mesiacoch mi poslal niekoľko vedeckých časopisov z Lesníckej fakulty vo Vancouveri. Na vedeckú prácu sa však nechystal, uprednostnil prácu v lesnom podniku. Opisoval mi krásu kanadských lesov. V ďalšom období sme si prestali dopisovať, pretože nastalo obdobie kontroly zahraničných dopisov štátnou bezpečnosťou. Ďalšie informácie o jeho osude som už nedostal.

***

V decembri 1969 mi prof. Ján Halaj, DrSc napísal úhl'adným drobným písmom osobný list, v ktorom jednak posúdil moju dizertačnú prácu a jednak mi navrhol, aby som po úspešnej obhajobe dizertačky prešiel pracovať k nemu na oddelenie hospodárskej úpravy lesa v problematike výskumu produkcie na typologických základoch. Ubezpečil ma, že sa o tom pohovárал aj a s riaditeľom ústavu prof. Dušanom Zacharom, DrSc Platová otázka nebude vraj problém, horšie je to s bytom, ktorý momentálne nie je k dispozícii. Výskumný ústav lesného hospodárstva však má začať s výstavbou 6 bytových jednotiek. V závere dvojstránkového listu uviedol: „Prácu dokončte a v poriadku odovzdajte. Želám Vám veľa úspechov v Novom roku 1970, hlavne aby ste prácu šťastlivo obhájili“. Prof. Halaj však netušil, ako sa moja obhajoba

dizertácie z politických dôvodov skomplikuje a na výskumný ústav, kde on pracoval, nikdy nenastúpim.

***

Z ďalších terénnych prác typologického prieskumu si spomínam LHC Malužinú v roku 1971. Býval som s niekoľkými žilinskými kolegami v závere dlhej Malužinskej doliny, kde na úpätí Nízkych Tatier bolo niekoľko tajchov, využívaných Lesným závodom Liptovský Hrádok na chov rýb. Kolegom z Liptovského Mikuláša a Liptovského Hrádku som prideliť mapovanie lesných porastov, ktoré sa nachádzali bližšie k ich bývaniu. Do práce dochádzali zo svojich domovov a raz za dva týždne sme sa stretávali na spoločnej porade našej sekcie. Od horára vo vedľajšej murovanej horárni sme si denne kupovali kravské mlieko.

***

V roku 1973 sme vykonávali typologický prieskum na LHC Trstená, Námestovo a Mútne. Počas terénnych prác na LHC Námestovo sme bývali s Andrejom Ebergényim a Paľom Burgarom v horárni polesia Zubrohlava, neďaleko od poľskej hranice. Z obce Zubrohlava viedla k osamelej horárni asi 3 km dlhá štrkovitá cesta. V letnom období, kedy na lúkach dozreli šampióny, vzal som na sobotu a nedeľu k sebe do chaty celú rodinu. Ivuško si púšťal šarkána na rozľahlej lúke, ktorá hraničila s Poľskom. Zrazu vietor zosilnel a odnášal šarkána smerom k poľskej hranici. Všetci bežali za ním, ale vietor nepoľavil a šarkán zaletel za hranicu, ktorú tvoril menší potôčik. Musel som potok prebrodiť a rýchlo sa vrátiť so šarkánom na našu stranu. Na lúkach rástlo veľké množstvo bielych šampiónov. Do vedier sme zbierali len menšie kusy, ktoré sme potom zavarili v sklenených fľašiach.

***

Dňa 17. 9. 1973 mi riaditeľ pobočky ÚHÚL v Žiline Ing. Metod Greguš písomne oznámil, že *„v zmysle príkazu riaditeľa ÚHÚL z porady riaditeľov pobočiek dňa 11. 9. 1973 zvolávam Vás na deň 25. 9. 1973 o 10.00 hod na prejednanie záverov analýzy kádrovej práce u Ústavu HÚL. Záver bude preejdnaný za účasti určenej komisie. Vaša účasť je bezpodmienečne nutná !“*

Na záver pomerne búrlivej porady, na ktorej Ing. Lajo Gerec nazval komunistov *„bez chrbtovej kosti“*, oznámili, že z kádrových dôvodov sa môj pracovný pomer na pobočke ÚHÚL v Žiline skončí dňom 31. marca 1974. Dňa 14. 3. 1974 mi vedenie ÚHÚL vo Zvolene písomne oznámilo: *„Na základe vzájomnej dohody rozvážujem s Vami pracovný pomer u Ústavu pre hospodársku úpravu lesov vo Zvolene dňom 31. marca 1974“*.

Kancelárske práce 1973/1974 som sa v Typologickej sekcii snažil ukončiť do polovice marca 1974. Rukopis záverečných správ z typologického prieskumu som odovzdal koncom februára 1974. V polovici marca som si vybral prislúchajúcu časť dovolenky a v jedno odpudnie som sa na Lesprojekte rozlúčil s riaditeľom, hlavným inžinierom a niektorými kolegami. Vedenie Typologickej sekcie po mne prebral Ing. Ján Vnuk.

Moje lúčenie s pracoviskom a kolegami na Typologickej sekcii bolo pochopiteľne nostalgické, plné spomienok na spoločné prežité roky v prieskume ekologických pomerov lesných spoločenstiev. Nosným pocitom mojej clivoty bol pocit krivdy, pretože ma neodvolali z práce pre moje neúspechy, naopak, v práci som bol sústavne hodnotený ako najlepší v typologickom odbore na Slovensku. Okrem krivdy som mal akýsi divný pocit z niektorých kolegov z ústedia Lesprojekty vo Zvolene. Chápal som ich závisť voči mojim vedomostiam, ale

netušil som, že voči mne budú mať až toľko necitlivosti a nekolegiálnosti. Cítil som však, že výnimkou bol azda riaditeľ pobočky Ing. Metod Greguš, ktorý však nemohol ovplyvniť personálnu komisiu ústredia, ktorá rozhodla o mojom odvolaní.

***

Pätnásť rokov strávených v prieskume prírodných pomerov lesov Slovenska považujem za najlepšiu školu teoretickej i praktickej ekológie lesa. K objavovaniu a poznávaniu tajomstiev ekológie lesa ma viedol vedecký gestor typologického prieskumu a môj školiteľ prof. Dr. Ing. Alois Zlatník, DrSc z Lesníckej fakulty VŠZ v Brne.

Som rád, že som mohol byť aktívnym účastníkom prieskumu prírodných pomerov lesov Slovenska, ktorý v histórii slovenského lesníctva zaujíma jedinečné miesto. Som rád, že na ceste za týmto svojim pracovným cieľom som premárnil len málo dní. S plejádou vtedy mladých typológov som prežil nezabudnuteľné a neopakovateľné chvíle v ranných zorách, obedňajšej páľave, večernom chládku i v zádumčivých nociach pod hviezdnatou oblohou. Mnohí z bývalých kolegov už nežijú, iní sú na zaslúženom dôchodku, ale spomienky na krásne časy typologického prieskumu lesov Slovenska a na milých kolegov sú u mňa stále živé. Osobitne blízki môjmu srdcu boli dvaja typológovia: Ing. Jožko Benko, CSc, verný priateľ aj v najťažších časoch politických turbulencií po roku 1968 a Ing. Igor Míchal, CSc, vynikajúci ekológ a krajinár s racionálnym logickým myslením, s ktorým som vo Zvolene „Za múrami“ v rokoch 1960-1963 zdieľal spoločnú izbu. Spomínam tiež na skúseného pedológa Ing. Andreja Tomlana a fytoecenológa Ing. Laca Hančinského, CSc, s ktorým som často viedol odborné polemiky o podstate typizácie a obsahu náplne lesného typu.

***

***

Mojimi učiteľmi lesníckej typológie boli:

Prof. RNDr. Ing. Alois Zlatník, DrSc. Vynikal pracovitosťou, dôslednosťou, širokým ekologickým rozhľadom a jazykovými schopnosťami. Školiteľ mojej dizertačnej práce Bukové jedliny na Slovensku. Priateľská osobnosť. Fytoecenológ a ekológ európskeho formátu. Významne prispel aj pre rozvoj pôdoznavectva. Preskúmal priestorovú premenlivosť pôdných vlastností a význam skeletnatosti v lesných pôdach nielen pre ekológiu, ale aj pôdnu genetiku. Nemal šťastie na pedológov (Zvorykin, Maláč, Pelíšek). Nadaný brnianský pedológ Krontorád predčasne zomrel počas návštevy Slovenského raja. Pre prof. Zlatníka bola typická prílišná skromnosť a svedomitosť – plachosť a nepraktičnosť. Symbióza Zlatník-Randuška znamenala spojenie koncepčného myslenia a erudície Zlatníka a vedecko-organizačnými prednosťami Randuška.

Ing. Jozef Benko, CSc. Kultivovaný, priateľský, tolerantný, vynikajúci ekológ, so špecializáciou na pedológiu a ochranu prírody. Po zrušení Typologickej pobočky v roku 1963 odišiel pracovať na pobočku ÚHÚL v Piešťanoch a od roku 1964 na SÚPSOP, viedol Úsek ochrany prírody a organizoval riešenie úloh ŠPZV VI-3-3, VI-5-5. Po zrušení Úseku ochrany prírody SÚPSOP-u od roku 1983 viedol Stredisko rozvoja ochrany prírody v Bratislave, ako pracovisko ÚŠOP Liptovský Mikuláš. Jeho pričinením mi bol daný súhlas OV KSS v Liptovskom Mikuláši v roku 1984 na obhajobu mojej kandidátskej (dizertačnej) práce Bukové jedliny Slovenska.

RNDr. Ing. Dezider Magic. Vynikajúci a nadšený botanik, lesný ekolog a ochranca prírody. Bol príkladom osobného nadšenia pre botaniku a ochranu a záchranu slovenskej prírody. Po nútenom odchode z LF VŠLD v roku 1957 pracoval v panelárni vo Zvolene a od roku 1961 na Typologickej pobočke Lesprojekty. Od roku 1966 pracoval na Botanickom ústave SAV v Bratislave. Do roku 1990 bol členom Poradného zboru pre veci TANAPu.

***

Na pobočke Lesprojekty v Žiline si milo spomínam na riaditeľa Ing. Metoda Greguša s manželkou, Ing. Ľudovíta Adamca s manželkou, Ing. Ericha Krautschneidera s manželkou a na kolegu z Podnikového riaditeľstva štátnych lesov Ing. Janka Stropkoviča, skromného, kamarátskeho a milého východniara, ktorý býval v skromnej izbičke vedľa hlavného žilinského námestia za Tuzexom, a ktorého radi navštevovali aj žilinskí umelci, napríklad Andrej Barčík. Bol vždy ochotný pohostiť návštevníkov slaninou, cibuľou a slivovicou.

***

Obdobie mojej pôsobnosti na Lesprojekte v typologickom prieskume lesov Slovenska v rokoch 1958 – 1974, napriek mnohým krivdám zo strany komunistov, hodnotím veľmi pozitívne. Vďaka dlhoročnému usilovnému vedeckému poznávaniu ekologických procesov v lesných spoločenstvách na rozličných pôdach a horninách a v rozličných nadmorských výškach, ako aj experimentálnej zvedavosti, aké spoločenstvo sa nachádza na hrebeni, v doline, pri potoku, na holi a prečo je tam také spoločenstvo rastlín, spolu s vrodenuou schopnosťou žasnúť nad javmi v prírode, ktoré si niektorí nedokázali všímať, priviedlo ma k osvojeniu si vedeckých metód skúmania prírody.

Hlavným dôvodom môjho prepustenia z Lesprojekty bola strata politickej dôvery zo strany hŕstky komunistov, ktorí vyznávali marxisticko-leninskú diktatúru proletariátu a triedny boj. Mal som pocit, že sa niektorým komunistom na pobočke Lesprojekty uľavilo, keď som odovzdal vedenie sekcie môjmu kolegovi Ing. Jankovi Vnukovi a odišiel som „do výroby“. Vnútorne som bol však pevne presvedčený, že moje politické a odborné postoje sú pravdivé a ani môj odchod z Lesprojekty mi nemohol vziať moju duchovnú silu a trvalú túžbu naďalej poznávať prírodné zákonitosti lesa.

S hlbokým porozumením som vnímal verše, ktoré napísal Ady Endre v roku 1918 v básni „Az utolsó hajók: *Szabad, hű tenger volt a lélkem, Nem érdemellem, Hogy most legyen fáradt, hullámtalan, holt, Mert igazam volt, igazam volt*“ (Posledné lode: *Voľné, verné more bola moja duša, nezaslúžil som si, aby som bol teraz unavený, bez vln, mŕtvy, a len preto, lebo som mal pravdu, pravdu mal*). Túto báseň uvádza prof. František Papánek, bývalý rektor VŠLD, vo svojej knihe „*Šesť kníh môjho života*“, keď ho základná organizácia Komunistickej strany pri Vysokéj škole obvinila z buržoázneho nacionalizmu a dosiahla jeho prepustenie z pedagogickej činnosti. Aj on si uvedomil, že ho intrigánski kolegovia prepustili z funkcie rektora Vysokéj školy lesníckej a drevárskej pre jeho zásadný postoj k sovietskej intervencii v roku 1968 v domnení, že sa duševne zrúti, čo sa nestalo. Aj ja som pociťoval po mojom prepustení z Lesprojekty, že „*nezaslúžil som si, aby som bol teraz unavený...a len preto, lebo som mal pravdu, pravdu mal*“. Po roku 1990 som z Lesprojekty dostal list, v ktorom sa mi ospravedlnili za moje neopodstatnené prepustenie z typologickej práce, ktorú som mal tak rád a to preto, že som mal pravdu o sovietskej invázii.

S novou duševnou vervou som sa pustil do ďalšej práce, hoci som netušil, do akého zamestnania sa dostanem po odchode z Lesprojektu.